

ГАРЧИГ

НЭГ. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА.....	2
1.1. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖҮҮЛЭГЧИЙН ТОВЧ МЭДЭЭЛЭЛ	2
1.2. ГААЛИЙН ХЯНАЛТЫН БҮСИЙН ТАНИЛЦУУЛГА	2
1.3. ТӨСЛИЙН БАЙРШИЛ	4
ХОЁР. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ, ТҮҮНИЙ ОРЧНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОДОРХОЙЛОЛТ	6
ГУРАВ. ТӨСЛИЙН ГОЛ БОЛОН БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ	12
ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ	13
ТАВ. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	14
ЗУРГАА. ОРЧНЫ ТОХИЖИЛТ, ЦЭЦЭРЛЭГЖҮҮЛЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	17
ДОЛОО. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	19
НАЙМ. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	20
ЕС. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	21
АРАВ. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР	30
АРВАН НЭГ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	32
АРВАН ХОЁР. 2023 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	33
БОМТ-Г ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АЖЛЫН НИЙТ ЗАРДАЛ	34

НЭГ. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

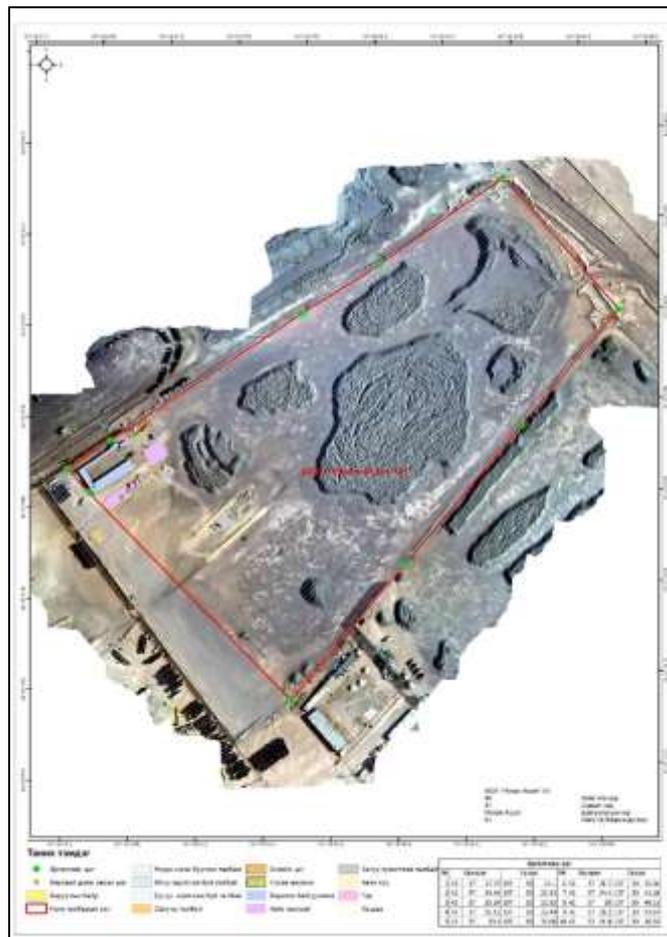
1.1. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖҮҮЛЭГЧИЙН ТОВЧ МЭДЭЭЛЭЛ

Төслийн нэр:	Гаалийн хяналтын талбай
Төсөл хэрэгжүүлэгчийн нэр:	“Рояал-Ассет” ХХК Улсын бүртгэлийн дугаар:9011305116 Регистрийн дугаар: 5518636
Хаяг:	Улаанбаатар, Сүхбаатар, 11-р хороо, ногоон нуур, 1004, 19 тоот Утас: 80090855

1.2. ТӨСЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

Цагаан хадын нутаг дэвсгэрт 2020 оны 4 сараас эхлэн “Гаалийн хяналтын талбай” чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байна. Одоогийн байдлаар 15 ажилчинтайгаар үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Талбай нь бүхэлдээ элэгдэл эвдрэлд өртсөн байна. Нэгж талбарын баруун хойд хэсэгт ажилчдын кемп болон нүхэн жорлон, хогийн цэг байрлана. Талбайн зүүн болон төв хэсэгтээ нүүрс ачиж буулгах талбайтай. Баруун талдаа сагсны талбай болон харуулын байртай. Газрын гадаргын хувьд тэгш, битүү төмрөн хашаатай.

Зураг 1. Газар ашиглалт

1.3. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙН БАРИЛГА БАЙГУУЛАМЖ

Зураг 2. Кемп болон ажилчдын байр

Зураг 3. гаалийн хяналтын талбайн хашаалсан байдал

Зураг 4. Харуулын байр болон пүүний байр

Зураг 5. Уурын зуух болон агуулах

Зураг 6. Кемп болон гал тогоо

Зураг 7. Галын сараа болон нүхэн жорлон

1.4. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИХ ОРЧНЫ ДЭД БҮТЦИЙН ТӨЛӨВЛӨЛТ

1.4.1. Цахилгаан хангамж:

Төслийн үйл ажиллагаанд шаардагдах цахилгаан хангамжийн эх үүсвэрийг “Өмнөд бүсийн цахилгаан түгээх сүлжээ” ТӨХК-тай хийсэн гэрээний дагуу хангаж байна.

1.4.2. Усан хангамж

Гаалийн хяналтын талбайд нийт хүн байрлаж ажиллах ба тэдгээрийн хоол унд ахуйн хэрэглээний усыг одоогийн байдлаар зөөврөөр авч байна.

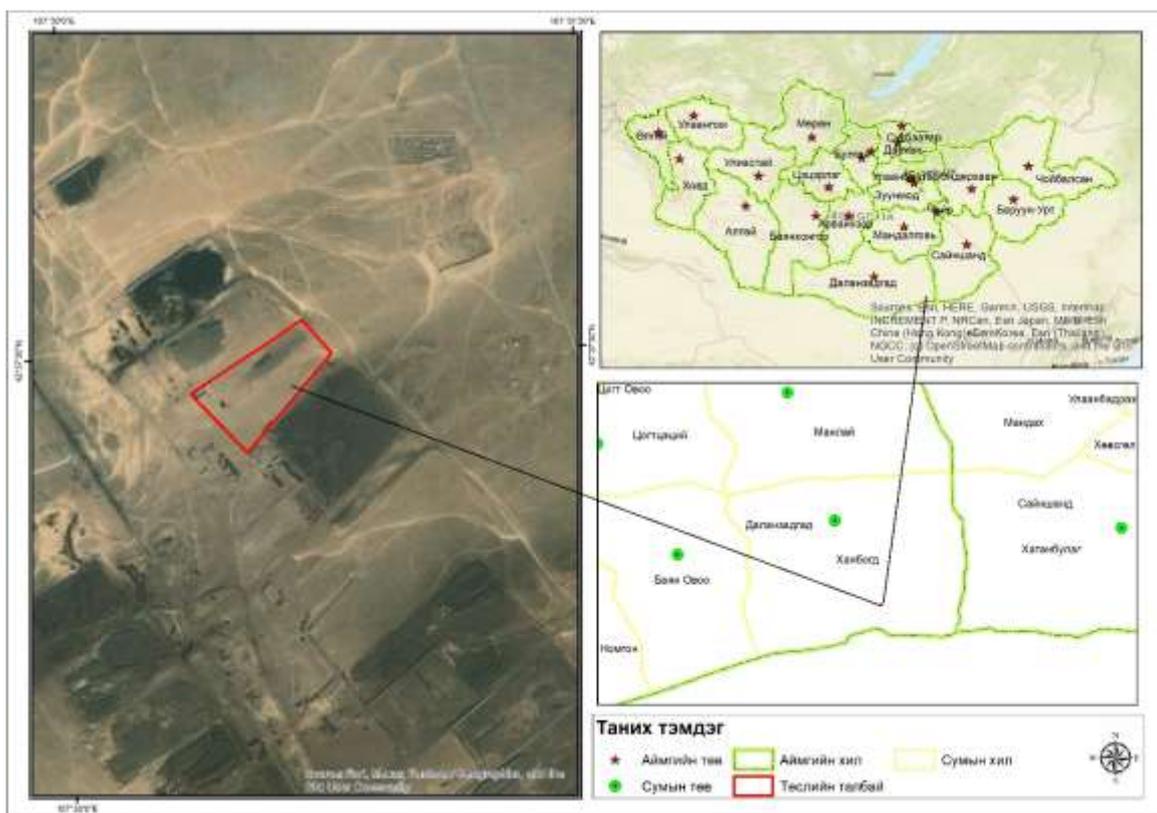
1.5. ТӨСЛИЙН БАЙРШИЛ

Талбай нь Өмнөговь аймгийн Ханбогд сум нутаг дэвсгэр Цагаан хад хэмээх газарт сумын төвөөс зүүн урагш 70 км, Гашуун Сухайтын хилийн боомтоос 24 км-т байрлана.

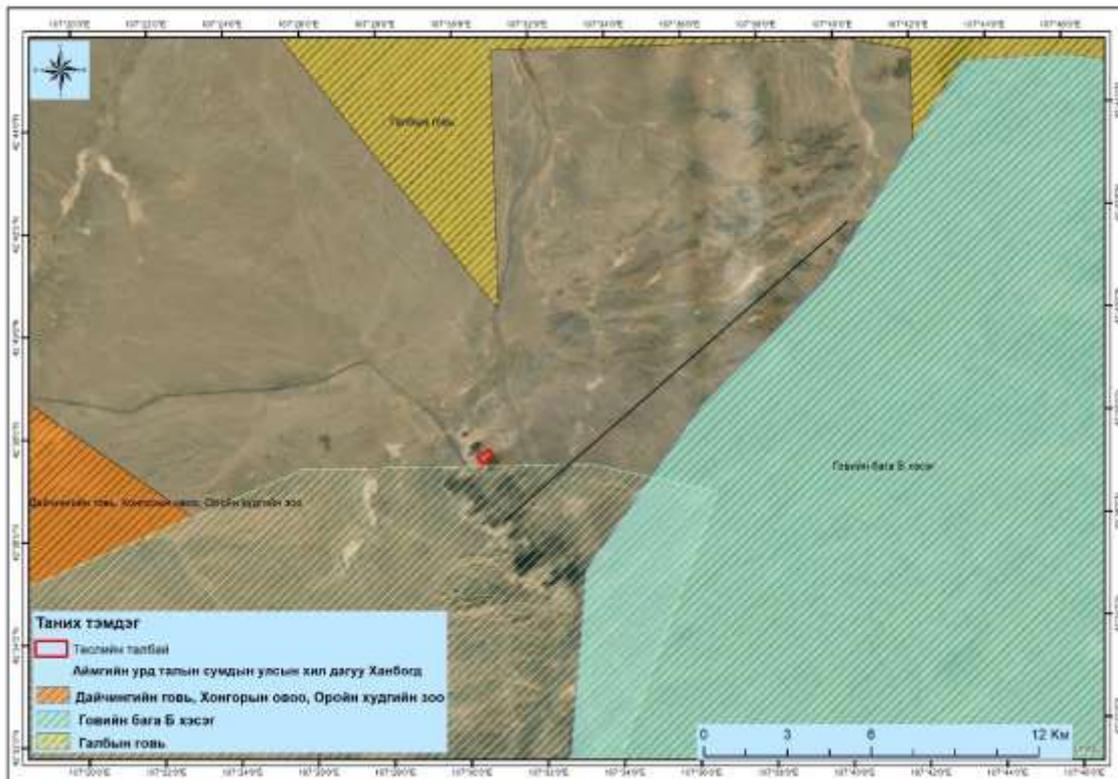
“Роял-Ассет” ХХК нь Ханбогд сумын Засаг даргын 2020 оны 04 сарын 27-ны өдрийн А/113 тоот шийдвэрээр 4601008311 тоот нэгж талбарын дугаар бүхий 13 га талбайг 15 жилийн хугацаатай гаалийн хяналтын талбайн зориулалтаар эзэмшихээр эрх авсан.

Хүснэгт 1. Талбайн эргэлтийн цэг

4601009655 нэгж талбарын дугаар бүхий 13 га						
№	Өргөрөг			Уртраг		
1	42	37	17.37	107	30	31.1
2	42	37	24.44	107	30	22.42
3	42	37	25.24	107	30	21.52
4	42	37	26.12	107	30	23.44
5	42	37	30.1	107	30	32.08
6	42	37	31.66	107	30	35.56
7	42	37	34.4	107	30	41.18
8	42	37	29.97	107	30	46.11
9	42	37	26.24	107	30	41.67
10	42	37	21.75	107	30	36.32

Зураг 8. Гаалийн хяналтын талбайн байршлын зураг

Зураг 9. Гаалийн хяналтын талбайн ойролцоох ТХГН байршлын зураг

ХОЁР. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ, ТҮҮНИЙ ОРЧНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОДОРХОЙЛОЛТ

Нийгэм, эдийн засаг: Өмнөговь аймаг 1931 онд байгуулагдсан ба Монгол Улсдаа газар нутгийн хэмжээгээрээ хамгийн том аймаг юм. Уг аймаг нь Монгол улсын хамгийн өмнөд хэсэгт оршдог бөгөөд урд талаараа БНХАУ-тай, баруун талаараа Баянхонгор, баруун хойд хэсгээр Өвөрхангай, хойд талаараа Дундговь, зүүн талаараа Дорноговь аймгуудтай тус тус хиллэн оршино.

Аймгийн төв Даланзадгад хот нь Улаанбаатар хотоос 560 км зайтай. Монгол улсын хэмжээнд хамгийн том 165,0 мянган кв.км нутаг дэвсгэртэй ба хүн амын суурьшил сийрэг 3,4 квадрат километр нутагт 1 хүн, 13,2 квадрат километр нутагт 1 өрх ноогдон хүн ам суурьшиж байна.

Өмнөговь аймгийн Ханбогд сум нь 1924 онд Галба нэртэйгээр байгуулагдсан бөгөөд 1931 оноос Ханбогд нэртэйгээр өргөжин хөгжиж байна. Номгон, Хайрхан, Жавхлант, Гавилууд, Баян гэсэн 5 багийн нийт 1450 өрхтэй. Нийт өрхөөс сумын төвийн 1047 өрхөд 2892 иргэн, 403 малчин өрхөд 1408 иргэн бүгд 4300 хүн амьдарч байна.

Хүн ам : Тус сум нь 2023 оны жилийн эцсийн өрх, хүн амын тооллогоор 2193 өрхийн 8737 суурин хүн амтай байгаагийн 33.9 хувь нь 0-18 насны хүүхэд, 31.1 хувь нь 18-35 насны залуучууд, 31.4 хувь нь 36-аас дээш насны хүмүүс, 3.6 хувь нь тэтгэврийн насны ахмадууд эзэлж байгаа ба нийт хүмүүсийн 59.4 хувь нь эрэгтэйчүүд байна.

Мал аж ахуй: Мал сүргийн бүтэц:Сумын хэмжээнд 200560 толгой малтайгаас 32860 тэмээ, 10390 адуу, 6830 үхэр, 54240 хонь, 96240 ямаа байна.Сумын хэмжээгээр нутгийн шилмэл омог буюу Галбын говийн улаан тэмээ 32860 толгой тоологдсон нь нийт малын 16.4 хувийг эзэлж

байна. 385 малчин өрх, 273 мал бүхий өрх байгаа нь сумын нийт өрхийн 45,4 хувийг эзэлж байна

Сургууль: Ерөнхий боловсролын 11 жилийн сургуулийн 29 бүлэгт 820 гаруй хүүхэд өдрөөр суралцаж, бага ангийн хамран сургалт 100 хувь, суурь боловсролын хамран сургалт 100 хувьд хүрсэн. Ерөнхий боловсролын сургуульд мэргэжлийн багшийн хангалт 100 хувь байна. Дотуур байрны 1 барилгатай, 80 хүүхдийн байрны барилгыг зориулалтын дагуу ашиглаж байна. Төрийн өмчийн 125, 175 хүүхдийн багтаамжтай 2 цэцэрлэгт 350 орчим хүүхэд хүмүүжиж хамран сургалт 92 хувьтай байна. Тус 2 цэцэрлэгт нийтдээ 47 ажилтан ажилладаг.

21-р цэцэрлэг Их булаг хороололд байршилтай 125 хүүхдийн хүчин чадалтай, одоогоор 150 хүүхэд хүмүүжиж байна. 18 багш, ажиллагсадтай 1966 онд ашиглалтад орсон. чулуун барилга. 50 хүүхдийн багтаамжтай барилга анх баригдсан, 2004, 2011 онуудад өргөтгөл засвар хийгдэж 125 хүүхдийн багтаамжтай болсон. 175 хүүхдийн цэцэрлэг

Эмнэлэг: Сум дундын эмнэлэг Дөрөлж хороололд байрлалтай. 8 ортой. 3 их эмч, бага эмч, эх баригч бага эмч нийт 28 ажилтан ажилчидтай. Барилга 1978 онд ашиглалтад орсон тоосгон барилга. Нөөц 50 квт дизель цахилгаан үүсгүүртэй. Төвлөрсөн уурын зууханд холбогдсон. 2013 онд 50 ортой эмнэлгийн барилгын ажил эхэлсэн.

Геологийн тогтоц: Ханбогд сумын Хайрхан багийн Цагаан хаданд орчмын газар нь Ханбогд сумын төвөөс зүүн урагш 70 орчим км-т д.т.д 1000-1005м өндөртэй жижиг толгод, жалга судаг болон элсэн довцог бүхий газар байрладаг. Энд монгол орны хөрсний ангиллаар тал хөндийн бүлэг хөрсний цөлийн хөрсний хэв шинжид багтах цөлийн сайр чулуурхаг Бор_саарал, цөлийн элсэн хучаастай Бор саарал хөрс болон хужир мараа, хагас бэхэжсэн элс гэсэн цөөн хэдэн төрлийн хөрс тархсан байна. Эдгээр хөрснөөс зонхилон тархсан нь цөлийн элсэн хучаастай Бор саарал болон сайр чулуурхаг Бор саарал хөрснүүд зонхилон тархсан байна.

Геоморфологи, гидрогеологийн нөхцөл: Геоморфологийн мужлалаар Төв Азийн геоморфологийн их мужийн Дундговь-Өмнөговийн мужид хамрах бөгөөд хотгор гүдгэрийн үндсэн шинж гэвэл уудам чулуурхаг хотос хоолой, хужир мараа бүхий тал зонхилох ажээ. Эндэх газрын гадарга бүрэлдэн тогтоход дэлхийн дотоод хүчнээс гадна салхи их үүрэг гүйцэтгэж түүний нөлөөгөөр энд тэнд элсэн хуримтлал үүссэн байдаг. Нөгөө талаар говь цөлийн нөлөөгөөр физик өгөршил, элэгдэл эвдрэл хааяагүй бий болж байжээ. Эндэх газрын гадаргыг ерөнхийд нь тэгшрэлийн гадарга, элэгдэл хуримтлалын гадарга гэж ялгаж үзэж болно. Ханбогд орчимд дорвитой өндөр уул байхгүй. Газрын гадаргын үнэмлэхүй өндөр нь далайн түвшнээс дээш 900-1300 метрийн хооронд хэлбэлзэж хамгийн өндөр нь баруун хойш 60км орчимд Ханбогд уул(1350м), зүүн зүгт 25км-т Агуй уул (1277 м), зүүн хойш 22км-т Хайрхан уул 1161м өндөр, цав толгод нь томоохон боловч нар салхи, хүйтний өгөршлийн улмаас элэгдэл эвдрэлд орж өнчин толгод мэт харагдана.

Төсөл хэрэгжих талбайн орчимд одоогоор Таван Толгой Транс зэрэг ачаа тээврийн компаниуд байрладаг бөгөөд хүнд даацын автомашины хөдөлгөөний улмаас ойр орчны талбай нь техноген элэгдэл, эвдрэлд өртсөн боловч шинээр төлөвлөж байгаа гаалийн хяналтын талбай байгуулах газар нь элэгдэл эвдрэлд одоогоор өртөөгүй байна.

Физик бохирдол: Гаалийн хяналтын бүсэд хүнд даацын машин техникийн хөдөлгөөнөөс дуу чимээ шуугиан ба доргион үүсэж байна.

Шуугиан нь дараах байдлаар хүн ба орчинд нөлөөлнө.

Тархины эд эсүүдийг гэмтээж төв мэдрэлийн системд нөлөөлснөөр түргэн ядрах, анхаарал сулрах, нойргүйдэх, тавгүйтэх байдал үүсгэн хөдөлмөрийн бүтээмжийг бууруулна.

Зүрх судасны үйл ажиллагаанд өөрчлөлт орох улмаар даралт ихэсгэх, бодисын солилцоо, хоороод гэдэсний хэвийн ажиллагааг алдагдуулж, хоол шингэлтэд сөргөөр нөлөөлдөг байна. Сонголд онцгой нөлөөлнө. Ялангуяа өндөр давтамж бүхий үргэлжилсэн шуугиан нь хүний сонголыг муутгаж аажимдаа сонсголоо бүрмөсөн алдах аюулд хүргэж болзошгүй юм. Шуугиан ихтэй газар хүн түр ажиллаад гарахад тодорхой хугацаанд чих сонсох чадвараа алдаж, дараа нь сэргэдэг. Ийм орчинд хүн удаан хугацаагаар ажиллавал аажимдаа сонсголоо бүрмөсөн алдах аюултай. Мөн даралтат хий үлээх (хий гадагшлах), төмөр нүдэх, давтах, чихний ойролцоо тэсрэлт, дэлбэрэлт болох нь хурц шуугиан гаргах бөгөөд сонголд онцгой аюултай нөлөө үзүүлнэ.

Шуугиан нь бас далдлах нөлөө үүсгэдэг, өөрөөр хэлбэл шуугианаас болж хүмүүсийн хоорондын хэвийн харьцаа алдагдаж мэдээлэл ба дохио санамж, анхааруулга сонсох зэрэгт саад болдог. Ялангуяа машины чимээ шуугиан нь ажиллагсдын хоорондын хэвийн харьцаа, анхааруулга, дохио санамжийг далдалж анхаарал сулруулснаар аваар, осолд ч хүргэж болзошгүй юм.

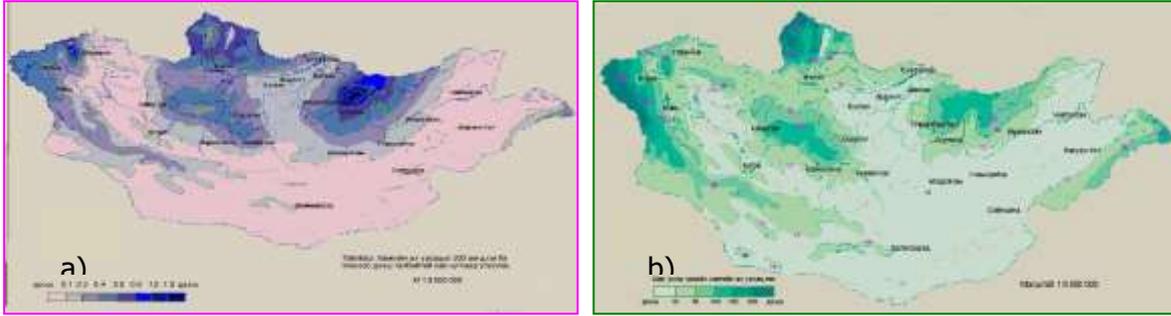
Шуугиан нь орчинд тодорхой давтамж бүхий хэлбэлзэх долгионоор тархах бөгөөд өндөр нам нь хэлбэлзлийн давтамж Гц-ээр тодорхойлогдоно. Давтамж нь хэчнээн өндөр байх тутам дуу төдий чинээ өндөр байдаг. Хүний сонсох эрхтэн 16-аас 20000 Гц хүртэлх давтамж бүхий дууг сонсдог байна. 16 Гц-ээс бага давтамж бүхий дууг хэт нам дуу, 20000Гц-ээс их давтамжтай дууг хэт өндөр дуу гэх бөгөөд эдгээр дууг хүн сонсдоггүй.

Шуугиан нь өндөр, нам давтамжийн олон авианы хослол юм. Өөрөөр хэлбэл орчинд тархаж байгаа дуу шуугиан нь дан ганц цэвэр авианаас бүрддэггүй. Нэгэн хэвийн үргэлжилсэн шуугианаас, өөрчлөлт ихтэй шуугиан нь хор нөлөө ихтэй. Мөн өндөр авиа нь нам авианаас, цэвэр авиа нь хосолсон авианаас илүү тээртэй бөгөөд гэмтэл учруулах нь илүүтэй байдаг.

Гадаргын ус: Тухайн бүс нутагт гадаргын усны сүлжээ маш сийрэг бөгөөд үндсэндээ байнгын урсацтай гол горхи байхгүй юм. Энэ шалтгаанаар ажиглалт хэмжилтийн цуваа бүхий гадаргын усны горим, нөөцийн ажиглалт хэмжилтийн цэг харуул энэ бүс нутагт байхгүй болно. Энэ бүс нутагт гол, сайрын урсац нь хаврын шар ус болон зуны хур борооны үерийн уснаас голчлон бүрдэх бөгөөд тэдгээрийн хэмжээ нь уур амьсгал, газрын гадаргуугийн байдал, тэжээгдэл зэргээс шалтгаална. Зуны улиралд богино хугацаанд орсон эрчимтэй аадар борооны улмаас дээр дурдсан уул болон тэдгээрийн салбар уулсаас эх авах гол, сайруудад шар ус, хур борооны үер, уруйн үер үүсдэг. Энэ нь улмаар хөрсийг элэгдүүлэн барилга байгууламж эвдэрч нурах зэргээр багагүй хохирол учрахад хүргэж болзошгүй.

Гадаргын урсац нь сав газрын физик газар зүйн болон өндрийн бүс бүслүүрийн онцлогоор илэрхийлсэн ерөнхий зүй тогтолтой байдаг. Иймд сав газрын физик газар зүй, хэвгий зэрэг хүчин зүйлсийн онцлогийг тусгасан урсцын хуваарилалтыг интеграл үзүүлэлт болох урсцын модуль (m , л/сек $км^2$) ба сав газрын дундаж өндрийн (H , м) хамаарлаар илэрхийлэх нь зохимжтой байдаг.

Дээр дурдсан хамаарлаар бол судалгааны талбар нь түр зуурын урсацтай хуурай сайрууд бүхий Төв Азийн гадагш урсацгүй ай савын Говь цөлийн бүс нутагт хамаарна. Энэхүү хамаарлаар судалгааны бүс нутагт гадаргын ус нь 0.02-өөс 0.05 л/сек $км^2$ хооронд хэлбэлзэнэ.

Зураг 10. Зуны хур бороо (а) болон хаврын шар усны (б) үерийн хамгийн их урсац, мм

Хүснэгт 2. Хоногт орсон 1 хувийн хангамшил бүхий хур бороо

Д/д	Аймаг	Сум-өртөө	Ажиглалтын хугацаа	Ажигласан жилийн		
				Хамгийн их	Хамгийн бага	Дундаж
1	Өмнөговь	Ханбогд	1978-1990	42.7	7.0	21.1
2		Цогт-Овоо	1963-1990	42.0	7.7	17.0
3		Даланзадгад	1940-1989	138.0	7.4	25.7

Судалгааны бүс нутаг орчмын хуурай сайруудад гадаргын урсац үүссэн ул мөр тодорхой ажиглагдаагүй ба ургамлын гарц муу, гантай байгаа зэрэг нь сүүлийн жилүүдэд тус бүс нутагт хур бороо бага орсон болохыг илтгэж байна. Түүнчлэн, сүүлийн жилүүдэд дэлхий дахинаа ажиглагдах болсон уур амьсгалын дулаарал болон хүний үйл ажиллагааны сөрөг нөлөөллийн улмаас говь нутгийн, байнгын устай байдаг цөөн тооны тойром, баянбүрдийн ус хатаж, ширгэх үйл явц давамгайлж байна.

Говь нутгийн газрын гадаргын өндөршлийн ялгаа төдийлөн их биш ч, өргөн хөндий тал ихтэй, хур борооны, ялангуяа үерийн үед их хэмжээний хохирол, сүйтгэл учруулж чадахуйц (усыг бодвол нягт ихтэй, эвдэх, сүйтгэх хүчин чадал өндөртэй) шавар, чулуун холимог бүхий уруйн үер эдгээр тод бүс илрэх судаг, сайраар урсан ирэх магадлал өндөртэй. Ийм байдал, ялангуяа нам уулс, тэдгээрийн ойр орчмын газрууд, тэдгээрээс гарсан ам хөндийн хуурай сайруудад түгээмэл ажиглагдах тул үер усны аюулаас хамгаалах далан хаалт, гүүр, гарцыг зохих стандартын дагуу хийж гүйцэтгэх хэрэгтэй. .

Газрын доорх ус: Судалгааны талбай Төв Азийн гадагшаа урсацгүй ай савд багтана. Ханбогд уулын хавцлуудад байнгын урсацтай, өвөл дошин үүсгэдэг булаг ундарна. Уулын сайруудаар хаврын шар усны болон хур тунадас элбэгтэй үед үерийн ус өнгөрнө. Мөн хур тунадастай дулааны улиралд хоолойнуудын нам дор хэсэгт нуур цөөрөм үүснэ. Энэ газар нутаг нь нэлээд хуурайд тооцогдох бөгөөд агаарын харьцангуй чийгшлийн жилийн дундаж хэмжээ 40% -иас бага байдаг. Агаарын харьцангуй чийгшил 30% -иас бага байх өдрийн тоо өвлийн улиралд 10 орчим, зуны улиралд 10 аас дээш байдаг. Хур тунадас багатай, олон жилийн дунджаар жилд 99мм хур тунадас ордог бөгөөд энэ нь хангай нутгийнхаас 2-3 дахин бага байна. Говь нутагт хэт халсны улмаас агаарын босоо үрсгал идэвхтэй хөгжиж эрчимтэй аадар бороо орох тохиолдол гардаг. Энэ бүсэд жилд орох тунадасны ихэнх хувь нь дулааны улирал буюу 5-8 сард, жилд ордог тунадасны 93.9% энэ саруудад ордог. Төслийн талбай нь гидрогеологийн Өмнөд системд багтах ба Монгол улсын 29 сав газрын Алтайн өвөр говийн сав газарт хамаарна. Гидрогеологийн Өмнөд системийн хэмжээнд гадаргын ус тун ховор.

Хөрсөн бүрхэвч: Өмнөговь аймгийн Ханбогд сум нь ерөнхий газрын өндөр далайн төвшнөөс дээш 900–1100 метрийн хооронд хэлбэлзэнэ. Талбай орчим нь Монгол орны хөрс-газарзүйн

мужлалаар Говийн их мужийн өргөргийн бүсшилийн цөлийн бор саарал хөрсний 14-р тойрогт хамрагдана. Энэхүү тойрогт нам уулс, толгодын хэсгээр эх чулуулгийн илэрцтэй, дутуу хөгжилтэй сайр чулуурхаг цөлийн бор саарал /гөлтгөнөгүй/, тал хөндий, нам хотос хэсгээр цөлийн бор саарал, цөлийн мараалаг бор саарал, уугуул хэлбэрийн мараа хөрс, элсэн хөрс голлон тархана [Монгол улсын үндэсний атлас, 2009].

Талбайн орчмын нутагт тархсан хөрсийг ялгаж тогтооход Цөлийн бор тархсан байна.

Гаалийн хяналтын талбайд явагдах үйл ажиллагааны явцад хөрсөн бүрхэвчид эвдрэл, бохирдлын дараах түгээмэл хэлбэр, өөрчлөлтүүд үүснэ. Үүнд:

- Гаалийн хяналтын талбай орчим нь сийрэг, нимгэн, элсэнцэр хөрстэй, энэ нь ус нэвтрүүлэх чадвар өндөртэй учир хөрсөнд ямар нэг уусамтгай болон шингэн хаягдал алдагдсан тохиолдолд хурдан нэвчиж тархах аюултай.
- Авто машин, хүнд техникийн нөлөөгөөр хөрсний гадаргын ургамал бүрхэц сийрэгжих, хөрс эвдрэх, нягтарч хатуурах, бүтэц алдагдах
- Улмаар хөрсний хими, физик, геохими, биохимийн хөдлөл зүйн горим өөрчлөгдөх
- Талбайд явагдах ажлын явцад ашиглагдах хайрга чулуулаг болон барилгын материалын хог хаягдлаар эрүүл хөрс дарагдаж дагтарших
- Механик үйлчлэлээр (машины дугуй, хүний хөл) талхлагдаж сийрэгжих, нимгэрэх
- Хог ургамалд баригдах, доройтох
- Ухсан газарт ландшафтын эвдрэл үүсэж, хөрсний генетик үе давхаргууд холилдон морфологи тогтоц бүрмөсөн алдагдах
- Газрын гүн дэх хурдас чулуулаг ил гарч, хөрсний масс холилдох
- Хөрс салхинд хийсэж элэгдэж эвдрэх үйл явц нь ихсэн тоосжилт нэмэгдэх зэрэг болно.

Төслийн үйл ажиллагаа явуулахдаа хөрстэй шууд байдлаар харьцахгүй боловч нүүрс ачиж тээвэрлэх автомашинууд хөрсийг элээх, эвдэх байдлаар нөлөөлөх байдалтай юм.

Мөн тээвэрлэлт хийх үед боссон тоос шороо нь ойр орчны эрүүл хөрсөнд бууснаар ургамлан бүрхэвч болоод хөрсний чанарт сөргөөр нөлөөлөх болно.

үйл ажиллагааныхаа явцад хөрсөн бүрхэвчид үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгахын тулд дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Үүнд:

- Ашиглалтын үеийн тоосжилтыг дарах бууруулах үүднээс байгаль хамгаалах төлөвлөгөөнд заагдсан хугацаа, давтамжаар орчны агаар, хөрсийг чийгшүүлж байх
- Талбайд ашиглагдах автомашинуудын явах замыг тодорхой болгон замыг тэмдэгжүүлэх
- Жолооч нарыг хөрсөн дээр тос, масло асгахгүй байхыг урьдчилан анхааруулах, аюулгүй ажиллагааны сургалт зохион байгуулах
- Автомашины засвар үйлчилгээний талбайг засаж, цементлэх
- Гаалийн хяналтын талбайн хэмжээнд ухагдах бүх нүх суваг, цооног, босоо ам зэргийг ухагдах гадаргын өнгөн хөрсийг стандартын дагуу 20 см зузаантай хуулан авч, тусгай газарт овоолон байршуулах, хөрсний үржил шим алдагдахаас хамгаалах
- Техникийн нөхөн сэргээлтээр газрын гадаргуугийн өнгөн хэсгийг аль болох анхдагч төрх байдалд нь ойртуулан засаж тэгшлэх, хэлбэршүүлэх
- Машины олон салаа зам гаргахаас сэргийлэх, гол замыг засаж тохижуулах
- Автомашины зогсоолын талбайг тэгшлэн шатах, тослох материал хөрсөнд нэвчихээс сэргийлж цардах, тэмдэгжүүлэх.

Ургамлан бүрхэвч: Төслийн талбай орчим нь Монгол орны ургамал газарзүйн мужлалаар Дорноговийн цөлөрхөг хээрийн тойрогт хамаарна (Н. Өлзийхутаг. 1989). Нам уул нуруу, говь цөл, цав толгодын тэдгээрийн хоорондын цөлийн хээрийн ургамалжилтай бөгөөд сөөгнөөс харгана, заримдаг сөөгөнцөрүүд дэд зонхилно (И.Түвшинтогтох, 2014.).

Цөлийн хээрийн тархац Өдлөг хялганууд (*Stipa gobica*, *S.glareosa*, *S.brevifolia*), зонхилон тархаж буй газар нутгаар тодорхойлогдоно. А.А.Юнатов (1974) цөлийн хээрт Өдлөг хялгана, Зүүнгарын хазаар өвс (*Cleistogenes soongorica*), Таанаас (*Allium polyrhizum*) гадна заримдаг сөөгөнцөр, сөөг зонхилсон бүлгэмдлүүдийг хамааруулан үзсэн байдаг. Түүнчлэн цөлийн хээрийн бүсэд хонхор хотос, шал тойром зэрэг хөрсний ус ойр газраар бүсийн бус ургамалжил болох цайдамын ургамалжил (*Stipa splendens*, *Reaumuria soongorica*) зонхилно. Цөлөрхөг хээрийн ноёлогчид нь 3 зүйл Хялгана (*Stipa gobica*, *S.glareosa*, *S.brevifolia*), 1 зүйл Хазаар өвс (*Cleistogenes soongarica*), Таана (*Allium polyrhizum*), сөөгнөөс 4 зүйл Харгана (*Caragana pygmaea*, *C.leucophloea*, *C.bungei*, *C.korshinskyi*), Орог тэсэг (*Krascheninnikovia ceratoides*) болон заримдаг сөөгөнцөр шарилжууд (*Artemisia rutifolia*, *A.xanthochloa*, *A.santolinifolia*, *A.pychnoriza*) болно. Бусад заримдаг сөөгөнцөрүүд (*Artemisia frigida*, *A.caespitosa*, *A.xerophytica*, *Anabasis brevifolia*, *Salsola passerina*, *Convolvulus gortschakovii*, *Ajania achilloides*, *A.trifida*, *Reaumuria soongorica*, *Asterthamnus heteropappoides*) дэд зонхилно. Дагуул зүйл ургамлууд нь заримдаг сөөгөнцрөөс *Oxytropis aciphylla*, *Ptilotrichum canescens*, *Kochia prostrata*, алаг өвснөөс *Allium mongolicum*, *Gypsophilla desertorum*, *Convolvulus ammanii*, *Lagochilus ilicifolius*, *Scorzonera divaricata*, *Aster hispidus*, *Asparagus gobicus* зэрэг бол, цөөн настаас *Salsola pestifera*, *S.collina*, *Artemisia scoparia*, *Neopalassia pectinata* зэрэг ургамлууд болно (Түвшинтогтох, 2014).

Талбай орчмын ургамлан нөмрөг хүн, малын талхагдалд бага өртсөн боловч машин техникийн нөлөөлөл нэмэгдэхэд хүчтэй талхагдал доройтолд орох боломжтой. Ойр орчимд малчин айл өрх цөөхөн, бэлчээрт ашиглагдаж байгаа газар бага байна. Харин авто машины зам дагуух газар нэлээд хэмжээгээр эвдрэл талхагдалд орсон байна. Мөн цаашид гаалийн хяналтын талбай орчмын үйл ажиллагааны явцад ургамлан нөмрөг талхлагдаж доройтох эрсдэл ихтэй. Мөн хүчтэй салхины нөлөөгөөр зарим газрын ургамлан нөмрөг нь хагд хуримтлал үүсэх боломжгүй болж улмаар доройтолд орсон байна.

Төслийн үйл ажиллагаанаас ургамлан нөмрөгт талхагдал, доройтлын дараах түгээмэл хэлбэр, өөрчлөлтүүд үүснэ. Үүнд:

- Цагаанхад орчмын ургамлан нөмрөгийн биомассын нөөц хомсдох, талхлагдах
- Авто зам орчмын ургамал бүрхэц сийрэгжсэнээр хөрс эвдрэх үйл явц түргэсэх
- Ургамлан нөмрөгийн бүлгэмдэл болон зүйлийн бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт гарч, зүйлийн тоо багасах
- Талбайг барьж байгуулах явцад ашиглагдах хурдас чулуулаг, барилгын материал, техник тоног төхөөрөмжийн хог хаягдлаар эрүүл ургамлан нөмрөгтэй газар дарагдах
- Механик үйлчлэлээр (машины дугуй, хүний хөл) талхлагдаж сийрэгжих, ургамлын нийт бүрхэц багасах
- Эвдэрч доройтсон ургамлан нөмрөгт хог ургамлын зүйлийн тоо нэмэгдэх.

Тусгай хамгаалалттай газар нутаг: Төсөл хэрэгжих Цагаанхад орчмын нутаг дэвсгэр нь түүх, соёлын дурсгалт зүйлс болон тусгай хамгаалалттай газар нутгийн хилийн цэс, хамгаалалтын бүсэд ордоггүй. Энэ орчимд тусгай хамгаалалтад авахаар төлөвлөж буй объект болон түүх, соёлын дурсгалт зүйлс байхгүй болно.

Түүх соёл, археологийн дурсгалт зүйлс: Түүхийн дурсгалт Археологийн олдворыг харьяа байгууллагын захиргаанд тайлагнаж байхыг соёлын өв үнэт зүйлсийг хамгаалах хуульд заасан байдаг. Тэдгээр түүх, шинжлэх ухаан, соёлын үнэт зүйл болох газар, хөрс нь улсын хамгаалалтад байх бөгөөд археологийн аль ч олдвор улсын өмч болдог. Археологийн ба соёлын өв үнэт дурсгалт зүйлс нь байгальдаа нөөцлөгдөн хадгалагдах зарчимтай гэж хуульд заасан байдаг. Дурсгалт газар, үнэт зүйлс нь эрсдэлд орохоор байвал эрх бүхий шинжилгээний байгууллага тэдгээрийг бүртгэн авч нүүлгэн шилжүүлж болно.

ГУРАВ. ТӨСЛИЙН ГОЛ БОЛОН БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Төслөөс үүсэх гол нөлөөллүүд

Байгалийн төрөл зүйлийн өөрчлөлт. Байгалийн төрөл зүйлүүдээс зэрлэг ан амьтдын орон зайн өөрчлөлтөд нөлөөлөх нөлөөллийн зэрэг нь “бага”, харин агаар орчны бохирдол, газар доорх усны нөөцөд үзүүлэх нөлөөлөл бараг дундаас бага зэрэгтэй байсан бол геологийн тогтцын өөрчлөлтөд хөрсний элэгдэл, эвдрэл ба бохирдол, ургамлын төрөл зүйлийн өөрчлөлт зэрэг нөлөөлөл дунд зэрэг байхаар гарсан байна.

Байгаль орчны чанар, нийгмийн өөрчлөлт. Автомашины хөдөлгөөн, тээвэрлэлтийн үед гарах тоос, тоосонцроос бохирдох бохирдол их, хөрсний бохирдол, агаар орчны дуу чимээний физик бохирдол, ундны усны чанар хэмжээнд “дунд” зэргээр нөлөөтэй үнэлэгдэж байна.

Байгалийн цогцолборт газар, түүх соёлын дурсгалт зүйл, соёлт давхаргад үзүүлэх нөлөөлөл. Байгалийн үзэсгэлэнт төрх, орчны ландшафтын хэлбэр өнгө төрх, тусгай хамгаалалтай газарт үзүүлэх нөлөөлөл байхгүй. Түүх соёлын дурсгалт зүйл, археологийн олдворт үзүүлэх нөлөөлөл байхгүй байна.

Бусад нөлөөлөл. Автозамын тээвэрлэлтээс шалтгаалан хөрс эвдрэх, ахуйн хаягдал, хогийн цэгийн ариутгал муугаас эвгүй үнэр гарах, шавж үржих болон байгалийн давагдашгүй хүчин зүйл /хүчтэй салхи, түймэр газар хөдлөл, аянга/-ийн нөлөөллийн зэрэг “бага” байхаар байна.

ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ

Үндсэн зорилго, зорилт

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө (БОМТ) нь төсөл хэрэгжиж буй нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, хүрээлэн буй орчны тогтвортой байдлыг хангах, БОННУ-н дэх зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, төслийн үйл ажиллагаанаас үүсэж буй сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, төсөл хэрэгжих орчинд бий болж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг хянах, илрүүлэх үндсэн зорилготой. Тиймээс төслийн бүтээн байгуулалт болон үйл ажиллагааны явцад үүсэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах арга хэмжээг төслийн хэрэгжилтийн хүрээнд авч үзээд холбогдох зардлыг төлөвлөнө. Энэхүү төлөвлөгөөг төсөл хэрэгжүүлэгч дагаж мөрдсөнөөр байгаль орчин, нийгмийн хамгааллын үүргээ хангах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

БОМТ-г хэрэгжүүлэхэд төсөл хэрэгжүүлэгч дараах бодлогыг баримтална. Үүнд:

- БОМТ нь төсөл хэрэгжүүлэгчийн үйл ажиллагаа, санхүүгийн боломж нөөцтэй уялдсан байх;
- БОМТ-ний хэрэгжилтийг төсөл хэрэгжүүлэгч өөрөө болон оршин суугчдын зүгээс хэрхэн хянаж, харилцан хамаарал бүхий бодит үр дүнд хүрэх;
- БОМТ-г хэрэгжүүлснээр төсөл хэрэгжүүлэгчийг хөндлөнгийн хяналт, шалгалтад тэсвэртэй болох зэрэг болно.

Хамрах хүрээ

БОМТ нь Өмнөговь аймгийн Ханбогд сумын нутагт хэрэгжих “Гаалийн хяналтын талбайн” үйл ажиллагааны хүрээнд дагаж мөрдөх эрх зүйн зохицуулалтын хүрээнд хэрэгжинэ. Уг төслийн үйл ажиллагааны явцад хүрээлэн буй орчныг хамгаалах, сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх зорилт бүхий төлөвлөгөөнд БОННУ-ний тайланд тусгасан зөвлөмжүүдийн хүрээн дэх бүхийл асуудлыг хамрахад БОМТ нь дараах 2 хэсгээс бүрдэнэ. Үүнд:

- Төслийн байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллөөс зайлсхийх, бууруулах, арилгах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх арга замууд, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх хугацаа болон шаардагдах хөрөнгө зардлыг тусгасан байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө (БОХТ),
- Төслийн үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны төлөв байдал, хүний эрүүл мэндэд үзүүлж байгаа орчны болон ажлын байрны нөхцөлийг хянах, шинжилгээ хийх, үр дүнг тайлагнах, хэрэгжүүлэх арга хэлбэр, шаардагдах хөрөнгө зардал, хугацааг тусгасан орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөр (ОХШХ).

Төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд баримтлах эрх зүйн баримт бичиг болон шаардлагыг нь зайлшгүй хангаж мөрдөх стандартуудыг БОМТ-нд тодорхой тусгаж өгнө.

ТАВ. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 3. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1.	Агаар, орчны бохирдол	Нүүрс ачаад гарч байгаа машинуудыг 100 хувь бүтээлтэй байлгах арга хэмжээг авч ажиллах	Нийт талбай -	Тээвэрлэлттэй өдөр бүр			2024 онд	Байгаль хамгаалах тухай хууль Агаарын тухай хууль, MNS ISO 14064.1.2015 Уур амьсгалын өөрчлөлтийн үндэсний хөтөлбөр (УИХ-ын тогтоол 2011.01.06) MNS 5013:2009 Бензинээр ажилладаг хөдөлгүүртэй автомашин Утааны найрлага дахь хорт бодисын зөвшөөрөх дээд хэмжээ	
2.		Нүүрс ачиж буулгах талбайн эргэн тойрон, талбайгаас засмал зам хүртэл тээврийн зам, авто машины зогсоол болон зогсоол хоорондын замыг хайрган хучилттай болгон тохижуулах, хайрган хучилттай хэсгийг сэргээн засварлах/хэсэгчлэн хайрган хучилт тавих/	Зам Авто зогсоол	1,000.0					MNS 5014:2009 Дизель хөдөлгүүртэй автомашин Утааны тортогжилтын зөвшөөрөх дээд хэмжээ ба хэмжих арга
3.	Агаарт хаягдах тоосны хэмжээг багасгах	Нүүрсний овоолгын өндрийг 2 м-с хэтрүүлэхгүй байх	Нүүрс ачиж буулгах талбай	га	-		Байнга	MNS 4585 :2016 Агаарын чанар, Техникийн ерөнхий шаардлага	
4.	Агаар орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт заагдсан хяналт шинжилгээг хийлгэж байх	ОХШХ-т тусгасан агаарын чанарын шинжилгээг хийлгэх	Нийт талбайн хэмжээнд	ОХШХ-т тусгасан			2024 он	MNS 5916:2008 Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрс хуулалт, хадгалалт MNS 5850:2019 “Хөрс	
5.	Хүний үйл ажиллагаагаар бий болгосон зохиомол ландшафт гадаргыг бий болгоно.	- Газрыг үр өгөөжтэй зүй зохистой ашиглах - Төлөвлөгдсөнөөс өөр талбайд нүүрсний овоолго үүсгэхгүй байх, талбайг	Нийт талбай	Төслийн төлөвлөлт, дотоод зардлаар гүйцэтгэх боломжтой			2024 он		

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
		зохион байгуулалттай ашиглах - Машин, техник болон бусад тээврийн хэрэгслийг тогтоосон маршрутаар явуулах,							бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх хэмжээ” MNS 3297:2019 Байгаль хамгаалал. Хөрс. Хот, суурин газрын хөрсний эрүүл ахуйн аюулгүйн үзүүлэлт, бохирдлыг үнэлэх
9.	Хөрс, газрын гадаргын бохирдол	Талбайн болон талбайн гаднах 50м радиус дах хогийг сар бүр цэвэрлэн, түр хадгалах цэгт хуримтлуулан эрх бүхий байгууллагаар зайлуулах	Нийт талбай		Дотоод төлөвлөлтөөр			Сар бүр	
10.	Ургамлын бүрхэвчийн талхагдлыг хянах, ургамалжуулах	Ажиллагсдын байрлах суурины эргэн тойронд машин механизмын хөдөлгөөний хязгаарласан гортиг татаж, зориулалтын талбай гарган орчны ургамлын талхагдлыг бууруулах арга хэмжээ авах	Төслийн талбай орчмын ургамлан нөмрөг		-			2024 он	
11.	Тоос, дуу шуугиан зэрэг техноген нөлөөлөл нь ургамлан нөмрөг тоос шороонд дарагдах, стресстэх зэргээр байгалийн аясаар нөхөн сэргэх, ургах үйл явцад сөрөг нөлөө үзүүлнэ.	Тоосжилт ихтэй үед зам талбайг услах	Төслийн талбай					2024 он	MNS 5914 : 2008 Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт, MNS 5918 : 2023 Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах. Техникийн ерөнхий шаардлага
12.	Усан орчны бохирдол	Газрын доорх усны чанарыг хянах			ОХШХ-т тусгасан			2024 он	MNS ISO 5667-5 : 2001 Байгаль орчин. усны чанар. дээж авах. 5-р хэсэг: ундны ус, хүнс

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
									болон ундаа үйлдвэрлэхэд хэрэглэгдэх уснаас дээж авах заавар
13.	"амьтны нөөцийг хамгаалах" нөөцийг өвчилсөн, гамшигт, аюулт үзэгдэлд нэрвэгдсэн амьтанд тусламж үзүүлэх, авран хамгаалах	Амьтны сүргийн бүтцийн төлөв байдлыг доройтохоос урьдчилан сэргийлэх, тэдгээрийн жам ёсоороо нөхөн сэргэх боломжийг нь алдагдуулахгүйгээр амьтны нөөцийг зүй зохистой ашиглах, гамшиг, аюулт үзэгдэл, халдварт өвчин, хүний үйл ажиллагааны сөрөг нөлөөллөөс хамгаалах, биотехникийн арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх /Шаардлагатай өвс, үндны усаар хангах/	Амьтад	боодол	25,000	20	500.0	2024 он	Амьтны тухай хууль
Сөрөг нөлөөг бууруулах нийт зардал, мян.төг									1,500.0 мян.төг

Зураг 11. 2024 онд хайрган хучилт нэмж хийх талбайн өнөөгийн байдал

ЗУРГАА. ОРЧНЫ ТОХИЖИЛТ, ЦЭЦЭРЛЭГЖҮҮЛЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хуулийн 7.2.4-ийн дагуу эзэмшил газрын 10 хувиас доошгүй талбайд зохих журмын дагуу зүлэгжүүлж мод тариалах шаардлагыг үүрэгжүүлж өгсөн байдаг. Иймд эзэмшил газрын 10-аас багагүй хувийг тохижилт, агаарын бохирдлыг бууруулах, ургамалжуулах зэрэг зорилгоор моджуулах арга хэмжээг зайлшгүй хийх шаардлагатай юм.

Газрын нөхөн сэргээлт гэдэг нь “эвдэрсэн газрын аж ахуйн үнэ цэнэ, бүтээмжийг нь сэргээх, тэрчлэн хүрээлэн буй орчны нөхцөлийг нийгмийн ашиг сонирхолд нийцүүлэн сайжруулахад чиглэсэн цогц арга хэмжээ” юм. Жил бүр мод тарих ажлыг зохион байгуулж, өмнө тарьсныгаа арчлах, амьдраагүй хэсэгт нөхөн тарилт хийх зэргээр уламжлалт тогтсон өдөртэй болсон байх.

Цагаан хадны бүсэд Гаалийн хяналтын талбайн үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуй нэгжүүд нь Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд 1000 мод тарих төсвийг Өмнөговь аймгийн байгаль орчныг хамгаалах санд тушаана.

Хүснэгт 4. Ногоон байгууламжийн төлөвлөгөө

№	Орчны тохижилт, цэцэрлэгжүүлэлт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хэмжээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал ¹ , төг	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1.	Кемпийн эргэн тойронд 60 гаруй мод тарьсан, ургуулж байна	Ургаагүй мод буцыг нөхөн тарих арчлалт хамгаалалт хийх	Кемпийн орчин	-	-	1,000,000.0	1,000.0	2024 оны 6 сард	-Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хуулийн 7.2.4
2.	Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд мод бут тарьж хашаалах	Жигд /3 нас/ Сухай /3нас/ Хайлаас /3нас/ тарьц авах	Сумын ЗДТГ-аас заасан газарт	Шир	1000	11,250,000.0	11,250.0	2024 оны 10 сард	"Тэрбум мод" үндэсний хөдөлгөөний талаар авч хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай 2021 оны 11 дүгээр сарын 17-ны өдрийн 350 тогтоол
Орчны тохижилт, нөхөн сэргээлтийн нийт зардал, мян.төг							12,250.0		

¹ <http://ecoline.tcgroupp.mn/index.php/en/2013-04-30-23-44-01>

ДОЛОО. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төсөл хэрэгжих орчинд сум суурин газар олон жил үйл ажиллагаа явуулсан, тэмдэглэгдэж бүртгэгдсэн түүх, соёлын дурсгалт зүйл сумын төвийн тухайн орчинд байхгүй.

Төслийн үйл ажиллагааны явцад талбайн хөрсөнд өмнө нь судалгаагаар илэрч байгаагүй олдвор илэрч болдог. Цаашид үйл ажиллагааны явцад түүх, соёлын дурсгалт зүйл илэрсэн үед “Монгол Улсын Үндсэн хууль”-ийн I бүлгийн 7-р зүйлд “Монголын ард түмний түүх, соёлын дурсгалт зүйл, шинжлэх ухаан, оюуны өв төрийн хамгаалалтад байна” гэж заасны дагуу түүх, соёлын өвийг эрэн сурвалжлах, бүртгэх, судалж шинжлэх, зэрэглэл тогтоох, үнэлэх, хадгалж хамгаалах, сурталчлах, сэргээн засварлах, өвлүүлэн уламжлуулахтай холбоотой үүрэг хариуцлага мөрдөж ажиллах нь зүйтэй.

Соёлын ба үнэт өв зүйлсийг илрүүлж, тэр нь төслийн үйл ажиллагаанд эрсдэхээр байвал орон нутгийн засаг даргаас энэ үйл ажиллагааг даруй зогсоохыг шаардах, бололцоотой бол эдгээр газруудыг аль болох зохистойгоор хамгаалахыг хуульд заасан байдаг. Боловсрол, Соёл, ШУ-ны яамны түсгай зөвшөөрөлгүйгээр зөөж шилжүүлэх боломжгүй соёлын ба үнэт дурсгалын өвийг малтах, зөөх, эвдэхийг хуулиар хориглосон.

НАЙМ. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах стандарт, аргачлал
Гал түймэр	1. Ажлын талбайд гал түймрээс сэргийлэх боломжтой бүх арга хэмжээг авах 2. Дараах эрсдэл бүүруулах арга хэмжээг авах: -Нийт ажилчдыг гал унтраах сургалтад хамруулах, - аюулын гарцын (хэрэв тодорхой биш бол, жишээ нь ганц хаалгатай бол) байрлалыг заасан самбар байрлуулах; галын дохиолол, гал унтраагуур тэмдэг тавьсан байх хэрэгтэй. 3.Гал гарсан тохиолдолд: -Галаас яаралтай гарах -Гал түймрийн үед барилга байгууламж бүрд тохирох зааврыг ашиглах	Төслийн бүх байршилд	-	-	-	2024 он	Галын аюулгүй байдлын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/, 3 дугаар бүлэг Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 5 дугаар бүлэг
Хүний эрүүл мэнд муудах	Хүний эрүүл мэнд муудахад харьяа сумын эрүүл мэндийн нэгдсэн төвд хүргэх арга хэмжээг авна.	Төслийн бүх байршилд	-	-	-		Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль, 3, 4 дүгээр бүлэг
Цаг уурын эрсдэлтэй нөхцөлөөс үүсэх гэнэтийн осол	Урьдчилан сэргийлэх мэдээ болон дохиолол холбооны найдвартай байдлуудыг байнга хангах	Төслийн бүх байршилд	-	-	-		
Автомашин осол	Замын хөдөлгөөний аюулгүйн дүрмийг мөрдөөгүй тохиолдолд авах арга хэмжээний тухай бодлогыг боловсруулж, мөрдөж ажиллах, нэг буюу түүнээс олон автомашин хамарсан осол гарсан тохиолдолд компанийн даатгалын журмыг мөрдөнө. Ослын улмаас хүн бэртэж гэмтэх буюу нас барсан тохиолдолд урьд нь тогтоосон эмнэлгийн түргэн тусламжийн журмыг мөрдөнө. Гал түймэр гарвал галын журмыг мөрдөнө.	Төслийн тээвэрлэлт	-	-	-		Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 5 дугаар бүлэг Аюулгүй ажиллагааны журам, Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль, 5 дугаар бүлэг, Замын хөдөлгөөний дүрэм, Замын аюулгүй байдлын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/, 3 дугаар бүлэг

ЕС. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төслөөс гарах хог хаягдлын төрлүүд ба хэмжээ: Төслийн хүрээнд дараах хог хаягдалд энгийн болон аюултай хог хаягдлын төрлүүд гарахаар байна. Хог хаягдлын гарцын хэмжээг төсөл хэрэгжүүлэгч хог хаягдлын нэр төрөл бүрээр нь холбогдох эх үүсвэр дээр нь ажлын зураг авалт хийж норматив тогтоох шаардлага тавигдаж байгаа. Бид БОМТ-ний хүрээнд төслийн үйл ажиллагаанаас гарах хог хаягдлыг ажиллах хүч, ажлын хоног, хэрэглээний норм, техникийн ээлж гэх зэрэг үзүүлэлтүүдэд үндэслэн дараах байдлаар тооцлоо.

Хүснэгт 5. Төслийн үйл ажиллагааны явцад гарах хог хаягдлын хэмжээ

Хог хаягдлын ангилал	Хог хаягдлын нэр төрөл	Хог хаягдлын хэмжээ
Энгийн хог хаягдал		
Дахин боломжтой ашиглах	Цаас	5 ажилтан сард 0.4кг/хүн бичиг цаасны хаягдал
	Шил	Хүнсний баглаа боодлоос 15 хүн/хон*0.6 =9 кг
	Хуванцар,	Хүнсний болон ахуйн хэрэглээнээс 15 хүн/хон*0.5=7.5 кг
	Резин	Техникийн ээлжийн тоогоор тооцно.
	металл, төмөр	Нийт үүсэх хэмжээнээс: <ul style="list-style-type: none"> Ундааны сав баглаанаас 15 хүн/хон* 0.3=4.5 кг Техник тоног төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээнээс гарах металлыг тооцоолох боломжгүй байна
Хүнсний хог хаягдал	(гал тогооны хаягдал)	15хүн*0.1кг*30хоног*12сар = 540кг
Бусад хаягдал	Хэтэрхий бохирдсон ашиглах боломжгүй хог хаягдал	Нийт ажиллагсдын хэрэглээнээс 15 хүн*0.15кг*30хоног*12сар тооцоход 810 кг
	Ахуйн хэрэглээнээс гарсан дахин ашиглахгүй шингэн хаягдал	Төслийн хүрээнд унд ахуйд ашиглах усны 90 хувь нь ахуйн бохир болж хаягдана.
Аюултай хог хаягдал		
Батарей аккумулятор	Хар тугалгатай батарей	Техникийн ээлжийн тоогоор гарна.
Хаягдал тос ба шингэн түлш	Түлшний тос, дизель	Техникийн ээлжийн тоогоор гарна.
Шингэн хадгалах танк, зөөврийн танк, торхны цэвэрлэгээний хаягдал	Тос агуулсан хаягдал	Тос агуулсан хаягдал нь: <ul style="list-style-type: none"> Тос агуулсан арчих материалын хаягдал Тос агуулсан хөрсний хуулдас
	Хаягдал шингэн катализатор	Тооцох боломжгүй. Катализатор үүсэх нөхцөл үгүй гэж үзнэ. Аккумуляторыг холбогдох үйлчилгээ үзүүлдэг газарт цэнэглэнэ.
Хөдөлгүүр, хурдны хайрцагны болон тосолгооны тосны хаягдал	Хүнд машин механизмын цэвэрлэгээний хаягдал	Тооцох боломжгүй.

Хог хаягдлын ангилал. Төслийн үйл ажиллагаанаас гарах хог хаягдлыг дээр заасан байдлаар ангилах бөгөөд тэдгээрт нийцсэн арга хэмжээг хэрэгжүүлж төслийн талбайн орчинд хог хаягдлыг ангилах, ангилсан хог хаягдлыг төвөг багатайгаар цуглуулах тухай мэдээллийг үйлчлүүлэгч олон нийтэд мэдээлж сурталчлахын зэрэгцээ хогийн цэгүүдийг оновчтой байршуулж холбогдох тэмдэг, тэмдэглэгээг ойлгомжтойгоор хийнэ.

Хүснэгт 6. Хог хаягдлыг зайлуулах

Хог хаягдлын нэр төрөл	Хог хаягдлын хэмжээ
Энгийн хог хаягдал	
цаас	Дахин боловсруулах боломжтой тул эрх бүхий этгээдэд хүлээлгэн өгөхийн тулд гэрээ хийнэ. Түр хадгалалтын цэгийг хуримтлагдах хэмжээ, тээвэрлэлтийн хугацаатайгаа уялдуулан төлөвлөсөн байна.
шил	
хуванцар,	
резин,	
металл, төмөр	
Хүнсний хаягдал, (гал тогооны хаягдал)	Маш бага хэмжээтэй гарах бөгөөд хэт бохирдолтой, удаан хугацаагаар хадгалах боломжгүй хаягдал тул хамгийн цөөндөө 7 хоногт 2 удаа зайлуулна.
Хэтэрхий бохирдсон ашиглах боломжгүй хог хаягдал	Тиймээс эрх бүхий этгээдээр тогтоосон хугацаанд тээвэрлүүлэн зөвшөөрөгдсөн цэгт хүргүүлнэ.
ахуйн хэрэглээнээс гарсан шингэн хаягдал	Бохирын цооногт хуримтлуулан эрх бүхий этгээдтэй гэрээ байгуулан зайлуулна.
Аюултай хог хаягдал	
Хар тугалгатай батарей	Аюултай хог хаягдлын зөвлөмжийг баримтална. Эрх бүхий этгээдэд нийлүүлнэ.
Ашигласан тос, масло	Аюултай хог хаягдлын хадгалалтын нөхцөл шаардлага хангасан цэгт хадгалж байгаад эрх бүхий этгээдэд нийлүүлнэ.
Хаягдал шингэн катализатор	Катализатор үүсэх нөхцөл үгүй гэж үзнэ. Аккумуляторыг холбогдох үйлчилгээ үзүүлдэг газарт цэнэглүүлнэ.
Машин механизмын цэвэрлэгээний хаягдал	Тооцох боломжгүй.

Хог хаягдал цуглуулах саванд тавигдах ерөнхий шаардлага

5.1 Энгийн болон дахин боловсруулах хог хаягдлыг цуглуулах зөөврийн сав нь дараах ерөнхий шаардлагуудыг хангасан байна. Үүнд:

- 5.1.1. Хогийн сав нь бат бөх, галд тэсвэртэй материалаар хийгдсэн, зэврэлтээс хамгаалагдсан байх
- 5.1.2. Хогийн савны хог цуглуулах хэсгүүд нь дахивар хог хаях зориулалтыг заасан стандарт мэдээлэх тэмдэг, өнгөтэй байх
- 5.1.3. Хогийн сав нь хог хаягдлыг ангилах, цуглуулах, ачих, тээвэрлэх технологид нийцсэн байх
- 5.1.4. Хог хаягдал салхиар тархах, хур тунадасны ус хуримтлагдах, шүүрэл ялгарахаас сэргийлсэн таг эсхүл саравчтай байх
- 5.1.5. Түгээмэл хэрэглэгддэг угаалга цэвэрлэгээ, халдваргүйтгэлийн бодист тэсвэртэй, цэвэрлэхэд хялбар материалаар хийгдсэн байх
- 5.1.6. хогийн савны металл хийцийн эд ангийг зэврэлтээс хамгаалж энэхүү стандартад заасан өнгөөр, стандарт шаардлага хангасан будгаар технологийн дагуу будсан байх
- 5.1.7 энгийн болон дахин боловсруулах хог хаягдлын савыг техникийн хяналтын төвүүдэд (бойлерын өрөө эсхүл агааржуулалтын систем) байрлуулж болохгүй. Аливаа хий, ус эсхүл гүйдлийн тоолуур эсхүл бусад мэдрэмтгий хэрэгслийн гэмтлээс бүрэн хамгаалсан байх
- 5.1.8. органик хог хаягдлын хувьд хангалттай агааржуулалтыг хийж байх шаардлагатай, агааржуулалт нь цахилгаан эсхүл байгалийн хэлбэрээр байж болно. Агаар солилцооны харьцаа нь хамгийн багадаа 0.8 м³/ц байна.

- 5.1.9. Хогийн сав нь нарны шууд тусгал тусахаас сэргийлсэн саравч эсхүл сүүдэр газар байршсан байна.

5.2. Энгийн хог хаягдал болох ахуйн хог хаягдал, органик хог хаягдал, цаас, шил, хуванцар, лааз зэрэг дахивар хог хаягдлыг тухайн төрлийн заасан савнуудад цуглуулж тодорхой хугацаанд хадгална.

5.3. Органик хог хаягдал нь гадаргууг хуурах, зэв үүсэх нөхцөл бүрдүүлдэг тул цайраар бүрсэн ган болон төмөр саванд хадгалж болохгүй. Цуглуулах савны дүүргэлт доорх байдлаар байвал тохиромжтой. Үүнд

5.3.1. Хог хаягдлын нягтаршлын дээд хязгаар $0,4\text{кг}/\text{дм}^3$ х нэрлэсэн хэмжээ (жишээ нь: 240 литр х 96кг)

5.3.2. Хог хаягдлын нягтаршлын дээд хязгаар $0,4\text{кг}/\text{дм}^3$ х нэрлэсэн хэмжээ, 1750 кг хүртэл

5.3.3. Хог хаягдлын нягтаршлын дээд хязгаар $0,4\text{кг}/\text{дм}^3$ х нэрлэсэн хэмжээ, 2500 кг хүртэл

6. Хогны савны загвар, төрөл

6.1. Аж ахуй нэгж байгууллага, орон сууцны гадна талбайд байрлуулах хогны сав нь хамгийн багадаа доорх төрлөөр ангилж хадгална. Үүнд

6.1.1. Дахин боловсруулах боломжтой хог хаягдал

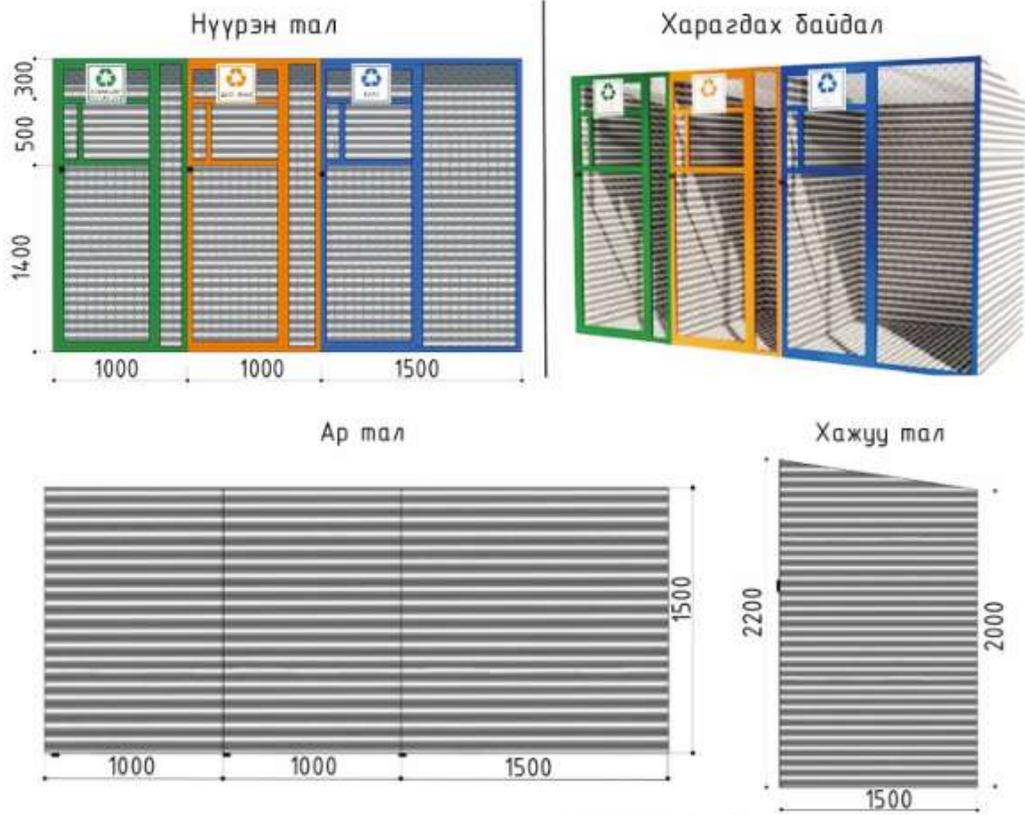
6.1.2. Дахин боловсруулах боломжгүй хог хаягдал

6.1.3. хүнсний органик хог хаягдал гэсэн 3 төрлөөр

6.3. ангилал тус бүр нь таних тэмдэг, өнгөтэй байх бөгөөд гэр хорооллын айл өрхийн хашаанд бэхэлж суурилуулах зориулалттай хогны савны хувьд үнс, шааргийг галд тэсвэртэй материал бүхий саванд тусад нь ангилж хадгална.

6.4. Гадна талбайн ангилах хогийн савны шийдлүүд

6.4.1. Орон сууцны хороолол дунд тавих боломжтой хогны сав нь зурагт үзүүлсний дагуу байх нь тохиромжтой.

Зураг 12. Хог олон төрлөөр ангилан түр хадгалах сав/жишээ²

² [Хотын стандарт | Хотын стандарт, хяналтын газар \(ub.gov.mn\)](#)

Хүснэгт 7. Аж ахуй нэгж байгууллага байршуулах хогны савны шийдэл

Хэмжээ	Шийдэл
Урт -3м Өндөр 1.5м Өргөн 1.5м	<ul style="list-style-type: none"> • Хүний биеийн өндөрт тохирсон • Савны амсрыг зөвхөн дахивар хийхээр тооцож хийсэн • Ангилсан хаягдлыг ачихад хялбараар шийдэж дахивар бүрээр салж ачилт хийгдэнэ. • Хаягжилтыг цоолтуураар шийдсэн • Шил ангилах хэсэг нь унаж хагарахаас сэргийлсэн, том жижиг хэмжээтэй <ul style="list-style-type: none"> • Ус орохоос хамгаалж газраас хөндий • Хоёр талаасаа дахивраа хийх шийдэлтэй п • Нараар цэнэглэгдэж хүн ойртохоор мэдэрч асдаг гэрэлтэй • Савнуудыг холбосон салахгүй байх оньсон түгжээтэй • Ангилан ялгах өнгийг шийдсэн.

Зураг 13. Нүхэн жорлон ариутгах³

Халдваргүйжүүлэлтэнд Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд, Эрүүл мэндийн сайдын хамтарсан тушаалаар баталсан хлорлог бодисыг хэрэглэнэ.

Хлорлог бодисыг ашиглан халдваргүйжүүлэх уусмал бэлтгэх:

Халдваргүйжүүлэх уусмал бэлтгэхийн өмнө хлорын идэвхийг тодорхойлно. Иргэд өөрсдөө халдваргүйтгэл хийх бодисоо худалдан авахдаа идэвхтэй хлорын хэмжээг тодорхойлсон шинжилгээний дүнг мэдэж авах нь чухал.

Дараах томъёог ашиглан уусмал бэлтгэхэд шаардлагатай бодисын хэмжээг тооцон гаргана

³ [Нүхэн жорлонд халдваргүйжүүлэлт хийх зөвлөмж \(inspection.gov.mn\)](http://inspection.gov.mn)

Бэлтгэх уусмалын% / хлорын идэвх% x 1000= 1л ус тутамд хийх бодисын хэмжээ /гр/
Жишээ: 40%-ийн идэвхтэй кальцийн гипохлорит 0.5%-ийн 1 л уусмал бэлтгэхэд хэчнээн хэмжээний бодис авахыг тооцож үзье.

$t = 0.5\% / 40\% \times 1000 = 12.5$ грамм

12.5 грамм бодис жинлэн авч 1 литр усанд уусган хэрэглэнэ.

АНХААР: Халдваргүйжүүлэх уусмал бэлтгэх усны температур 30-40 градус байх нь тохиромжтой.

Хуурай бодисоос халдваргүйжүүлэх уусмал бэлтгэсэн тохиолдолд уусаагүй хэсгийг тунгаах зорилгоор 30 минут байлгаж хэрэглэнэ

Хэрэглэх арга: Халдваргүйжүүлэлтийн уусмалыг 1 м³ талбайд 2 литр уусмал орохоор тооцож, нүхэн жорлон, бохирын цооногийн эзлэхүүнд тохируулан уусмалаа бэлтгэнэ.

Халдваргүйжүүлэлт хийсний дараа 1-2 цаг нүхэн жорлонгийн хаалгыг хааж, бохирын цооногийг таглана.

Гэр хорооллын нүхэн жорлон, бохирын цооногт дулааны улиралд сард нэг удаа, хүйтний улиралд гурван сард нэг удаа халдваргүйжүүлэлт хийнэ.

Хана, тааз, гишгүүрийг шүршиж халдваргүйжүүлнэ.

Аюулгүй ажиллагаа: Халдваргүйжүүлэлтийн бодисыг найруулах хэрэглэхийн өмнө зааврыг сайтар унших, зааврын дагуу найруулна.

Уусмал бэлтгэхдээ хамгаалах өмсгөл, бээлий маск, нүдний шил хэрэглэнэ.

Санамсаргүй тохиолдлоор хуурай бодис, бургиж нүд рүү орсон бол урсгал, бүлээн усаар сайтар угаах, амьсгалын замаар орсон бол цэвэр агаарт гаргах шаардлагатай.

- Найруулсан уусмалыг тухайн өдөртөө хэрэглэнэ.
- Бодисыг хүүхдээс хол байлгана.
- Хуурайгаар хэрэглэхийг хориглоно.

Гаалийн хяналтын талбайд байгаа ашиглалтаас гарсан нүхэн жорлонг “Нүхэн жорлон, угаадасны нүх” MNS 5924:2015 стандартын дагуу доорх шаардлагын дагуу ариутган булах шаардлагатай.

- ✓ Буулгах шаардлага. Дахин ашиглах боломжгүй жорлон, угаадасны нүхний бохирдсон хөрсийг зайлуулж халдваргүйжүүлэлт хийн эрүүл хөрсөөр дүүргэж ариутгана.
- ✓ Нэвчилттэй жорлон, угаадасны нүхний эзлэхүүний 90 хувь нь ялгадас, хөлдүүсээр дүүрэх үед жорлонгийн бүхээгийг зайлуулан нүхийг 30см-ээс багагүй зузаан шороогоор булна. Ялгадас доош шингэж хөрс суулт өгөх бүрд шороогоор нэмж булна.
- ✓ Жорлон, угаадасны нүхэн жорлон доторх ялгадас, угаадсыг соруулж халдваргүйжүүлэлт хийсний дараа эрүүл хөрсөөр дүүргэж булна. Ялгадас, угаадсыг зөвшөөрөгдсөн цэгт зохих журмын дагуу зөөж зайлуулна.
- ✓ Жорлон, угаадасны нүхэн доторх ялгадас, угаадсыг соруулж халдваргүйжүүлэлт хийсний дараа эрүүл хөрсөөр дүүргэж булна. Ялгадас, угаадсыг зөвшөөрөгдсөн цэгт зохих журмын дагуу зөөж зайлуулна.
- ✓ Жорлон, угаадасны нүх байсан суурин дээр мод, зүлэг тарьж хөрсийг нөхөн сэргээнэ.

НҮХЭН ЖОРЛОН, БОХИРЫН ЦООНОГТ ХАЛДВАРГҮЙТГЭЛ ХИЙХ ЗӨВЛӨМЖ

АНХААР

Бодисын зааврыг сайтар унших, зааврын дагуу хэрэглэх.

Хамгаалах өмсгөл, амны хаалт, бээлий, нүдний шил зүүх.

Санамсаргүйгээр бодис нүд рүү орвол урсгал, бүлээн усаар сайтар угаах.

Амьсгалын замаар орвол агаарт гарах.

Хуурайгаар нь хэрэглэхгүй.

Хүүхдээс хол байлгах, Найруулсан уусмалыг тухайн өдөртөө хэрэглэх

АШИГЛАХ БОДИС

Кальцийн гипохлорид-40% Бодисоо худалдан авахдаа идэвхт хлорын хэмжээг тодорхойлсон шинжилгээний дүнг мэдэх хэрэгтэй.

УУСМАЛ БЭЛТГЭХ
Уусмал бэлтгэх ус +30С +40С

0.5 хувийн уусмал бэлтгэхэд кальцийн гипохлорид-40% бодисоос 12.5 гр авч 1 литр усанд уусгана.

Уусаагүй хэсгийг тунгаах зорилгоор 30 минут орчим байлгана.

УУСМАЛ ХЭРЭГЛЭХ

1м куб бохирт 2 литр уусмал орохоор тооцож нүхэн жорлон, бохирын цооногийн эзэлхүүнд тохируулан уусмалаа бэлтгэж халдваргүйжүүлнэ.

Хана, тааз, гишгүүрийн 1 м квадрат талбайг 100мл уусмалаар шүршиж халдваргүйжүүлнэ.

Халдваргүйжүүлэлт хийснээс хойш 1-2 цаг нүхэн жорлонгийн хаалгыг хааж, бохирын цооногийг таглана.

Дулааны улиралд сард нэг удаа, хүйтний улирал тутам нэг удаа халдваргүйжүүлнэ.

НҮХЭН ЖОРЛОНГИЙН АРИУТГАГЧ

“ЖИГА” био идэвхжүүлэгч бактер нь:

- Хөрсийг нөхөн сэргээж эрүүлүүллэнэ.
- Лагийн хэмжээ багасна.
- Органик нэгдлийг задлана.
- Эвгүй үнэр арилна.

Хэрэглэх заавар:

- Дулааны улиралд буюу 4-өөс 10-р сар хүртэл нэг удаадаа 5 литрийн савалгаатай бактерийг жигд тараан гойжуулж хэрэглэнэ.
- Жилдээ 3-4 удаа хэрэглэвэл илүү үр дүнтэй.

Урьдчилан сэргийлэх:

- Үерийн улмаас нүхэн жорлонгийн бохир тэлэх, халих аюул тулгардаг. Үүнээс урьдчилан сэргийлж био идэвхжүүлэгч бактерийг хэрэглэж халдварт өвчнөөс сэргийлье.

Давуу тал:

- Химийн найрлагагүй органик бүтээгдэхүүн бөгөөд хүн, байгальд сөрөг нөлөөгүй амьд бактер юм.

Зураг 14. Нүхэн жорлон, бохирын цооногт халдваргүйтэл хийх зөвлөмж

Хүснэгт 8. Хог хаягдлын менежментийг хэрэгжүүлэх зардал

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1.	Ахуйн	Нүхэн жорлонг “Нүхэн жорлон, угаадасны нүх. Техникийн шаардлага. MNS5924:2015 стандартад нийцүүлэн байгуулах.	Төслийн үйл ажиллагаа	-	-	-	1,000.0	2024 он	- “Хог хаягдлын тухай” хууль, -- “Энгийн хог хаягдлыг ангилах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах, устгах, булшлах үйл ажиллагаанд тавигдах ерөнхий шаардлага”, “Хог хаягдлын улсын мэдээллийн нэгдсэн сангийн тогтолцоо, бүрдэл болон мэдээлэл төвлөрүүлэх журам” -“Нүхэн жорлон, угаадасны нүх. Техникийн шаардлага. MNS5924:2015 стандартад нийцүүлэн байгуулах.
2.	Ариутгал, халдваргүйжүүлэлт хийх	Хогийн цэг, нүхэн жорлон, бохирын цооног болон ажилчдын байр зэргийг ойр орчмыг дулааны улиралд ялаа, шавж, бактери үржих, үнэрийн бохирдол тархахаас урьдчилан сэргийлж стандартын шаардлага хангасан зориулалтын бодис хэрэглэн устгал, ариутгал хийж байх	Хогийн цэг, нүхэн жорлон, бохирын цооног	Удаа	30,000	Сар бүр	12*30 = 360.0	Сар бүр	
3.		Одоо ашиглаж буй 2 нүхэн жорлонг ариутгал халдваргүйжүүлэлт хийн дарах	Нүхэн жорлон	ш	500.0	2	500.0	2024 он	
4.	Хог хаягдал зайлуулах	Хогийг зөвшөөрсөн цэгт эрх бүхий байгуулагатай хийсэн гэрээний дагуу зайлуулах/энгийн, шингэн/ - Энгийн хог хаягдлын гэрээний хугацааг сунган байгуулах - Шингэн хог хаягдлын гэрээ байгуулах	Талбайн хэмжээнд	удаа	100,0	Сард 1	1,200.0	2024 он	-Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2018 оны 11 дүгээр сарын 17 өдрийн а/443 дугаар тушаалын хавсралт энгийн хог хаягдлыг ангилах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах, устгах, булшлах үйл ажиллагаанд тавигдах ерөнхий шаардлага -Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд, Эрүүл мэндийн сайдын 2023 оны 02-дугаар сарын 13-ны өдрийн А/34, А/43, А/50 дугаар хамтарсан тушаалын 3-р хавсралт ахуйн хортон шавж, мэрэгч устгалын болон ариутгал, халдваргүйтгэл
Хог хаягдлын менежментийг хэрэгжүүлэх нийт зардал, мян.төг									3,060.0

Зураг 15. 2024 онд ариутгал хийн дарах нүхэн жорлон

АРАВ. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

Хүснэгт 9. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамжийн тоо	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, мян.төг	Тайлбар	Баримтлах стандарт, арга, аргачлал
1	2	3	4	5	6	7	8	
1. АГААРЫН ЧАНАР⁴								
1.	Агаарын чанарын (NO ₂ , SO ₂ , CO, PM _{2.5} , PM ₁₀) шинжилгээ хийлгэж байх	- Гаалийн хяналтын талбайн салхины зонхилох чиглэлийн дагууд 2 цэг	Жилд 1 удаа	2	40,000.0+50,000.0 техникч томиллолт	130.0	Нэг удаагийн хэмжилтээр 2 ажиглалтыг нэг мөр хийнэ.	<ul style="list-style-type: none"> - MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага, - MNS 17.2.5.12 Агаар дахь азотын давхар ислийн хэмжээг тодорхойлох фотоколориметрийн арга, - MNS 4048:1988 Тоосны хэмжээг тодорхойлох жингийн арга - MNS 5002:2000 Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Шуугианы норм, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага - MNS ISO 226:2003 Дуу чимээ- хэвийн норм, түвшний хэмжээ - MNS 5919 : 2008 Дулааны цахилгаан станц, дулааны станцын уурын баус халаах зүүхны ашиглалтын үед агаар мандалд хаях утааны найрлага дахь агаар бохирдуулах зарим бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ, тэдгээрийг хэмжих арга
2. ХӨРС, ХӨРСӨН БҮРХЭВЧ⁵								
1	Хөрсний ерөнхий шинжилгээ	- Фон цэг талбай/фон цэг/	2024 он 5, 9 сар	2	25.0	50.0	Шинжилгээний үр дүнг мэргэжлийн	- MNS 3297:2019 Байгаль хамгаалал. Хөрс. Хот, суурин газрын хөрсний эрүүл ахуйн аюулгүйн үзүүлэлт, бохирдлыг үнэлэх

⁴ Байгаль орчин хэмжилзүйн төв лабораторийн агаарын шинжилгээний үнээр тооцов.

⁵ “Нарт ШУУН КОНСАЛТИНГ” ХХК-ийн итгэмжлэгдсэн лабораторийн үнээр тооцов.

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамжийн тоо	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, мян.төг	Тайлбар	Баримтлах стандарт, арга, аргачлал
	1	2	3	4	5	6	7	8
	(Агрохими, Механик бүрэлдэхүүн)						хөндлөнгийн лаборатори байх нь зүйтэй.	- MNS 5850:2019 “Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх хэмжээ”, - MNS 3298:1990 Байгаль хамгаалал.хөрс шинжилгээний дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлагууд - MNS 2305:1994 Хөрс. Дээж авах, савлах, тээвэрлэх, хадгалах журам
2	Хөрсний бохирдлын шинжилгээ /6 элемент/	- Гаалийн хяналтын талбай - Авто зогсоол		4	25.0	100.0		
3	Хөрсний эрүүл ахуйн шинжилгээ	- Хогийн цэгийн орчим - Нүхэн жорлонгийн ойролцоо		4	25.0	100.0		
УСНЫ ЧАНАР								
1	Усны ерөнхий химийн үзүүлэлтүүд	Хэрэглээний усаа зөөврөөр хангадаг худаг	2024 онд 1 удаа	1	49.0	49.0	Шинжилгээний үр дүнг мэргэжлийн хөндлөнгийн лаборатори байх нь зүйтэй.	MNS 4586:98 Усан орчны чанарын үзүүлэлт. Ерөнхий шаардлага, MNS 0900:2018 Хүрээлэн буй орчин. Эрүүл мэндийг хамгаалах. Аюулгүйн байдал. Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага. Чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ, MNS 6148:2010 Усны чанар. Газар доорх усны бохирдуулагч бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ
2	Усны бохирдлын хяналт хийх/ 54 элемент/	Хэрэглээний усаа зөөврөөр хангадаг худаг	2024 онд 1 удаа	1	78.0	78.0		
Хяналт мониторингийг хэрэгжүүлэх жилийн гүйцэтгэлийн зардал, мян.төг								507.0

АРВАН НЭГ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 10. Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хуваарь				Хариуцсан албан тушаалтан	тайлбар
			2024 он					
			I	II	III	IV		
1.	Ус ашиглах боломжит нөөцийн дүгнэлт бүхий аж ахуй нэгжээс ус худалдан авах гэрээ байгуулах	“Роял-Ассет” ХХК -аас зохицуулах	+	+			Удирдах албан тушаалтан + асуудал хариуцсан ахлах мэргэжилтэн	Шаардлагатай тохиолдолд удирдах дээд байгууллагат асуудлыг тавьж шийдвэрлүүлэх хүртэл арга хэмжээ авч хэрэгжүүлж болно.
2.	Байгаль орчны болон хөдөлмөрийн аюулгүй байдлын харилцааг зохицуулах дотоод дүрэм, журамтай болох		+	+				
3.	Дотоодод боловсруулсан дүрэм журмуудыг мөрдүүлэх, хяналт тавих		+				Гаалийн хяналтын талбай хариуцсан эрхлэгч	
4.	Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага нь өөрийн өмч, эзэмшил, ашиглалтад байгаа газар болон орчны 50 метр хүртэлх газрын хог хаягдлыг цэвэрлэх, зайлуулах, ногоон байгууламжийн арчилгааг хийх;		+					
	Нийт	-						

АРВАН ХОЁР. 2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ
ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 11. Оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө

№	Зардлын агуулга	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Хариуцах албан тушаалтан	Холбогдох зардал	Зохион байгуулах газар
1	Өмнөговь аймгийн байгаль орчин аялал жуулчлалын газарт биелэлтийн тайлан хүргүүлэх	Хэвлэмэл тайлан	БОМТ-ний биелэлтийн тайлан	2024 оны 11 сарын 1-ний дотор	“Роял-Ассет” ХХК -ийн асуудал хариуцсан мэргэжилтэн	200.0	-
БОМТ-г тайлагнах ажлын зардлын дүн, мян.төг							200.0

БОМТ-Г ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АЖЛЫН НИЙТ ЗАРДАЛ

Төслийн үйл ажиллагаанд БОМТ-г хэрэгжүүлэхэд 2024 онд нийт 17,217,000.0 төгрөгийн зардал тооцогдож байна.

Хүснэгт 12. БОМТ-г хэрэгжүүлэх нийт зардал

№	БОМТ-ний хүрээнд хийх ажлын багц	Нийт тооцсон зардал, мян.төг	Нийт дүнд эзлэх хувь
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	1,500.0	21.5
2	Орчны тохижилт, ногоон байгууламжийн төлөвлөгөө	12,250.0	62.9
3	Түүх соёлын өвийг хамгаалах	-	-
4	Осол эрсдэлээс хамгаалах төлөвлөгөө	-	-
5	Хог хаягдлын менежментийг зохион байгуулах	3,060.0	12.0
6	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	507.0	2.6
7	Удирдлага, зохион байгуулалтын арга хэмжээ	-	-
8	БОМТ, түүний хэрэгжилтийг оролцогч талуудад тайлагнах, хэлэлцүүлэх	200.0	1.0
Нийт зардал		17,217.0	100.0

Хавсралтууд

1. БОННУ батлагдсан нүүр

Батлав,
БОЛЖЯ-НЫ ЕРӨНХИЙ
ШИНЖЭЭЧ:
Шүүмж хийсэн: БОЛЖЯ-НЫ
ШИНЖЭЭЧ:

Д.БАТМОНХ

Д.ТЭМҮҮЛЭН

ОМНОГОВЬ АЙМАГ ХАНБОГД СУМ ЦАГААН ХАД НЭРТЭЙ ГАЗАРТ
БАЙРЛАХ, “РОЯЛ АССЕТ” ХХК-НИЙ ГААЛИЙН ХЯНАЛТИЙН ТАЛБАЙ
БАЙГУУЛАХ ТӨСЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ НӨЛӨӨЛЛИЙН
НАРИЙВЧЛАСАН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН /2020-2024 он/

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө
Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

Тайлан боловсруулсан:
“ДЭЭШЛЭХ ГОВЬ” ХХК -НИЙ
ЗАХИРАЛ

Б.БАТМОНХ

Төсөл хэрэгжүүлэгч:
“РОЯЛ АССЕТ” ХХК -НИЙ
ЗАХИРАЛ

Д.БАДРАХ

Улаанбаатар хот, 2020 он

1. 2023 оны биелэлт дүгнэсэн хуудас

ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН
ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ ДҮГНЭХ ХУУДАС

1. Төсөл хэрэгжүүлэгч аж ахуйн нэгжийн нэр: “Роял-ассет” ХХК
2. Төслийн байршил: Өмнөговь аймгийн Ханбогд сум, Хайрхан баг
3. Огноо: 2024.03.19

РОЯЛ-АССЕТ ХХК-ИЙН 2023 ОНЫ
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ
БИЕЛЭЛТИЙГ ДҮГНЭХ ХУУДАС

№	Бүрэлдэхүүн хэсгүүд	Авсан байвал зохих оноо	Биелэлтийн оноо	Тайлбар, үндэслэл
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний биелэлт	20	17	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах, хамгаалах арга хэмжээний хүрээнд агаарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах ажилд 4 ажил төлөвлөж 2 ажил бүрэн хэрэгжсэн, 2 ажил дутуу 87.5%, гадаргын болон газрын доорх усны нөөцөд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах ажилд 1 ажил төлөвлөн 100%, хөрсөнд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах ажилд 2 ажил төлөвлөж 82.5%, ургамал, амьтанд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах ажилд 7 ажил төлөвлөж 5 ажил бүрэн хэрэгжсэн, 2 ажил хийгдээгүй /биотехникийн арга хэмжээ, агаарын бохирдлоос сэргийлэх ажил хийгдээгүй/ 70%тай хэрэгжүүлсэн байна. /Нийт хэрэгжилт 85%/
2	Орчны тохижилт, цэцэрлэгжүүлэлтийн төлөвлөгөөний биелэлт	15	0	Нийт 2 ажил төлөвлөж 2 ажил хэрэгжээгүй /Нийт хэрэгжилт 0%/
3	Түүх соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний биелэлт	5	5	Төлөвлөгдөөгүй.
4	Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт	20	20	Нийт 4 ажил төлөвлөж бүрэн хэрэгжүүлсэн. /Хэрэгжилт 100 %/
5	Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт	20	18	Нийт 4 ажил төлөвлөж 3 ажил бүрэн хэрэгжүүлсэн. Нүхэн жорлон сэргээн засварлах-70% /Хэрэгжилт 90%/

6	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн биелэлт	10	10	5 ажил төлөвлөж бүрэн хэрэгжүүлсэн. /Хэрэгжилт 100%/
7	Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний биелэлт	5	5	3 ажил төлөвлөж бүрэн хэрэгжсэн. /Хэрэгжилт 100%/
8	Нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөөний биелэлт	5	2.5	2 ажил төлөвлөж 1 ажил бүрэн хэрэгжсэн. ИНХ олон оршин суугчдад тайлагнаагүй /Хэрэгжилт 50%/
	Дүн (арифметик дундаж)	100	92.5	Хангалттай

Роял-ассет ХХК нь 2023 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан 7-н бүрэлдэхүүн ажил төлөвлөж 92.5 оноотой хангалттай хэрэгжүүлсэн гэж дүгнэв.

Комиссын дарга:

Х.Отгонмөнх
/БОАЖ-ын газрын дарга/

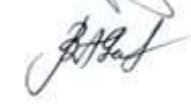
Гишүүд:

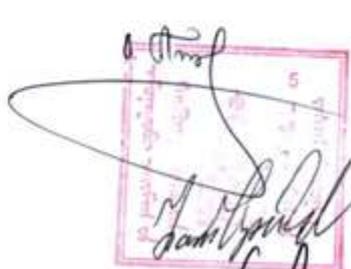
Д.Ичинноров
/БОАЖ-ын газрын БОХУ-ын байцаагч /

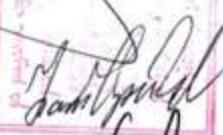
Т.Пунсанцогвоо
/БОАЖ-ын газрын БОХУ-ын байцаагч/

Б.Алтангэрэл
/БОАЖ-ын газрын Ханбогд сум хариуцсан БОХУ-ын байцаагч/

О.Ангараг
/Ханбогд сумын “Уул уурхай-Ус” хариуцсан Байгаль хамгаалагч/

Д.Батцэнгэл
/Ханбогд сумын Хайрхан багийн Засаг дарга, иргэний төлөөлөл/

Нарийн бичгийн дарга:

Б.Оргилмаа
/БОАЖ-ын газрын Хүрээлэн буй орчин, байгалийн нөөцийн удирдлага, хяналт шалгалтын хэлтсийн дарга /

Хүлээн зөвшөөрсөн:
Роял-ассет ХХК-ийн талбай зохицуулагч

Г.Ариунболд

3. БОАЖЯ-аар биелэлтийн тайлан хянуулсан нүүр

"РОЯЛ АССЕТ" ХХК НИЙ ӨМНӨГОВЬ АЙМАГ, ХАНБОГД СУМ, ХАЙРХАН
БАГ, ЦАГААН ХАДАНД ХЭРЭГЖИНЭ. НУТАГТ ОРШИХ "ГААЛИЙН
ХЯНАЛТЫН ТАЛБАЙ БАЙГУУЛАХ" ТӨСӨЛ ТӨСЛИЙН 2023ОНД
ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ
БИЕЛЭЛТИЙН ТАЙЛАН

АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН РЕГИСТРИЙН ДУГААР: 5518636

ХЯНАСАН:
ХБОБЗГ-ЫН
МЭРГЭЖИЛТЭН

ПҮРЭВ. ШИНЭЦЭЦЭГ

БИЕЛЭЛТИЙГ ТАЙЛАГНАСАН:
"РОЯЛ АССЕТ" ХХК
ЗАХИРАЛ
"РОЯЛ АССЕТ" ХХК
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ
МЭРГЭЖИЛТЭН

.АН GENDE

М. УРАНТУЯА

2023 ОН

4. Газрын гэрчилгээ

МОНГОЛ УЛС

АЖ АХУЙН НЭГЖ, БАЙГУУЛЛАГЫН
ГАЗАР ЭЗЭМШИХ ЭРХИЙН
ГЭРЧИЛГЭЭ

Дугаар 000009846

Роял-Ассет ХХК / 5518636 /-д
(аж ахуйн нэгж, байгууллагын нэр) / (эрхэм зүйлийн дугаар)

Ханбогд сумын Засаг дарга -ын 20 20 оны 04 сарын 27 өдрийн А/113 тоот
(шинэ дэргэд зурсал)

шинэ дэргэд үндэслэн **Өмнөговь** **Ханбогд** **Хайрхан-5**
(аймг, нийслэл) / (сума, дүүрэг) / (баг, хэргийн)

Цагаан хөд хангт
(гэрчлэмжийн нэр) / (хатууны дугаар/модон)

байрлах, нэгж талбарын **4601008311** дугаар бүхий **13 га** м.кв /га/ газрыг

Гаалийн хяналтын талбай зориулалтаар

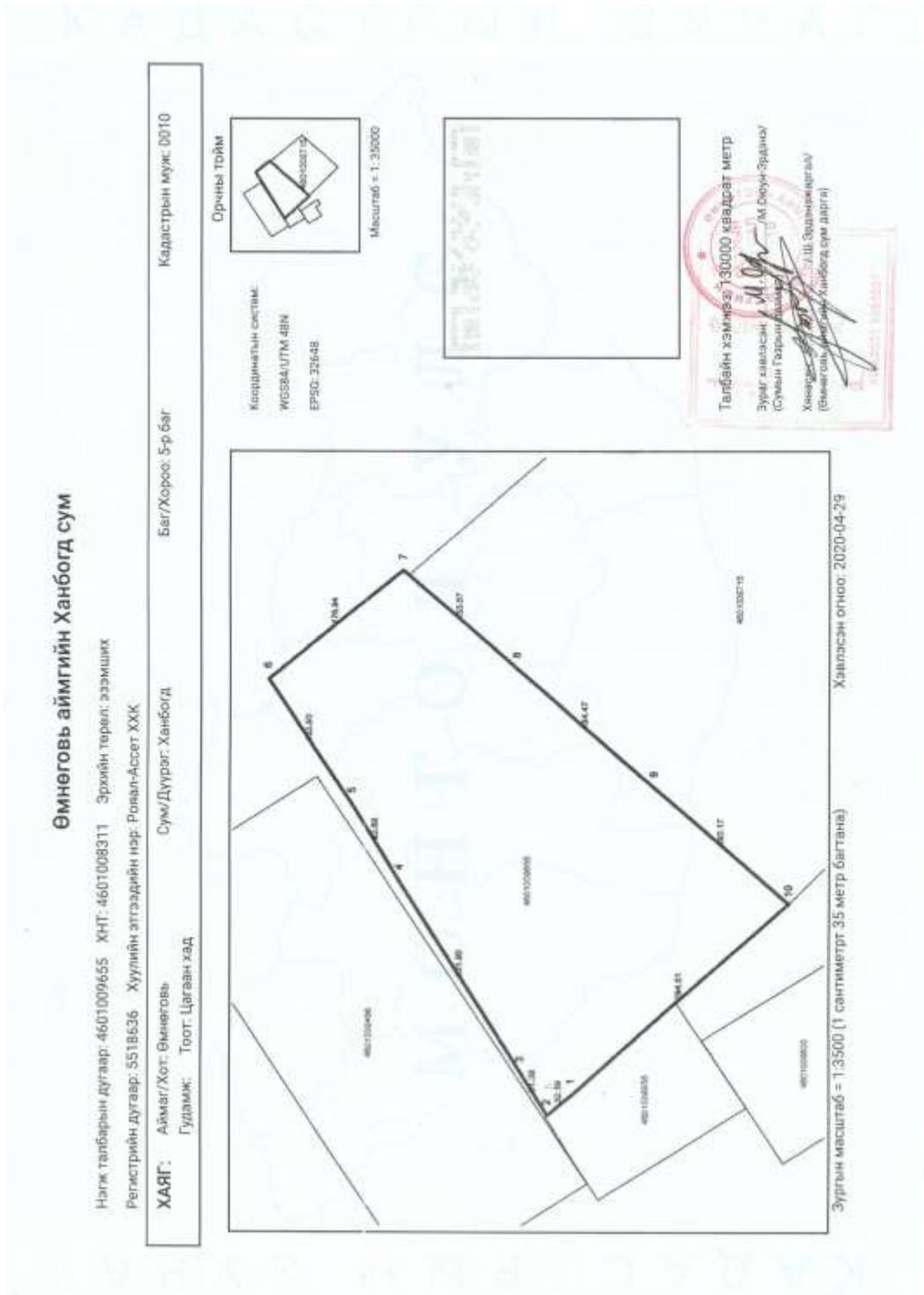
15 жилийн хугацаатай эзэмшүүж, эрхийн улсын бүртгэлийн **Э-1112090070**
дугаарт бүртгэж гэрчилгээ олгов.

ГАЗРЫН АСУУДАЛ ЭРХЭЛСЭН
БАЙГУУЛЛАГА / АЛБАН ТУШААЛТАН

ТАМГА / ТЭМЦЭГ / **М.Оюун-Эрэнэ** /
(нэр)

20 20 оны 04 сарын 29 өдөр

5. Газрын кадастр

- 4.4. Бохир усны машин, тоног тохөөрөмжид эвдрэл гэмтэл гарсан тохиолдолд засварлах, урьдчилан сэргийлэх үүрэгтэй.
- 4.5. Хангагч байгууллага зөвлөн ажлын цагаар ажиллах бөгөөд бохир соруулах дуудлагыг 48 цагийн өмнө авсан байх, бохир ус соруулсан тэмдэглэгээ, хөтөлгөөг сар, өдрийг тодорхой хөтөлж Хэрэглэгчээр гарын үсэг заавал зуруулан 1 хувийг Хэрэглэгчид өгөх үүрэгтэй.
- 4.6. Хэрэглэгчээс бохир соруулах дуудлагыг 48 цагийн өмнө авснаас хойш ажлын 5 өдрийн дотор ирж бохир ус соруулах, тэвэрлэх ажлыг гүйцэтгэнэ. Хэрвээ хангагч талд бохир ус соруулах, тэвэрлэхэд саад гарвал дуудлага авсан өдөртөө нөгөө талд хариу мэдэгдэнэ.
- 4.7. Хангагч байгууллага нь Хэрэглэгч байгууллагын бохир усыг Цагаан хад суурилын бүсээс Ханбогд сум дахь өөрийн цэвэрлэх байгууламжид тэвэрлэж буулгана.
- 4.8. Хангагчийн буюу түүний ажилтны буруутай үйлдлээс болж Хэрэглэгчийн эд хөрөнгөд ямар нэгэн хохирол үүссэн тохиолдолд учирсан хохирлыг тооцож Хангагч тал хариуцан барагдуулна.

Тав. Хэрэглэгч байгууллагын эрх үүрэг

- 5.1. Хэрэглэгч нь Монгол Улсын Иргэний тухай хууль, Хот суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалтын тухай хууль тогтоомж, дүрэм журамд заасан эрхийг эдэлж, үүрэг хүлээнэ.
- 5.2. Хэрэглэгч нь үйлчилгээ үзүүлэх эрх бүхий байгууллагатай бохир ус соруулах гэрээ байгуулснаар бохир ус соруулах эрх үүснэ.
- 5.3. Хэрэглэгч нь бохир соруулах цооног нүхэндээ хог хаягдал, шарцлаг бөглөрдөг зүйлсийг хийхгүй байх шаардлагатай ба эдгээрийг бий болохоос хамгаалах тор, шүүр хэргийг байршуулах үүрэгтэй.
- 5.4. Хэрэглэгч ажил үүргээ гүйцэтгэж байгаа ажилтныг эзэмшил газартаа саадгүй нэмтрүүлж, сороч автомашины ажил гүйцэтгэхэд тохиромжтой аюулгүй зогсоол гаргасан байна.
- 5.5. Хэрэглэгч бохир соруулах дуудлагаа 80828272 дугаарт ажлын цагаар өгөх бөгөөд дуудлагыг 48 цагийн өмнө өгч байна.
- 5.6. Хэрэглэгч талын буруутай үйлдлээс болж бохир соруулах машин тоног тохөөрөмжид хохирол үүссэн тохиолдолд Хэрэглэгч тал засвар үйлчилгээ болон бусад хохирлыг бүрэн хариуцна.

Зургаа. Гэрээ дүгнэл болон цуцлах журам

- 6.1. Хангагч байгууллага нь бохир ус соруулсан тэмдэглэгээ, хөтөлгөөг сар, өдрийг тодорхой хөтөлж Хэрэглэгчээр гарын үсэг заавал зуруулах бөгөөд тухайн баримтыг Хэрэглэгч, Хангагч байгууллага тус бүр 1, 1 хувийг хадгална.
- 6.2. Энэ зүйлийн 6.1-д заасан баримтыг үндэслэн Хэрэглэгч, Хангагч ир нь сар бүрийн 15-ны дотор өмнөх сарын бохир ус соруулж, тэвэрлэсэн байдлыг дүгнэж, тооцоо нийлсэн актыг үйлдэж байна.
- 6.3. Гэрээний аль нэг тал нэгхүү гэрээнд заасан үүргээ биелүүлэхгүй тохиолдолд гэрээг нэг талын санаачилгаар цуцална.

Долоо. Хариуцлага

- 7.1. Хэрэглэгч сар бүрийн 25-ны дотор багтаан тольборлоо толох бөгөөд уг хугацаанд тооцоо хийгээгүй бол хугацаа хожиомдуулсан хонгог тутамд тологдоогүй тольборлоо үнийн дүнгийн 0.5%-тай гэмтэх хэмжээний алдгийг Хантагчид толно.
- 7.2. Хэрэглэгч эж бохир соруулах дуудлагыг 48 цагийн өмнө ажлаас хойш ажлын 5 өдрийн дотор ирж бохир ус соруулах, гэрээлэх ажлыг гүйцэтгэнгүй бол хугацаа хэтрүүлсэн хонгог тутамд гүйцэтгэжээл зохиох үүргийн үнийн дүнгийн 0.5%-тай гэмтэх хэмжээний алдгийг ногдуулна.
- 7.3. Гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлэнгүйгээж учирсан хохирлыг гэм буруутай тал нь нөгөө талд толох үүрэгтэй.

Найм. Маргаан шийдвэрлэх

- 8.1. Хантагч болон хэрэглэгчийн хооронд үүссэн маргааныг эрх бүхий байгууллагад нь тавьж шийдвэрлүүлэх бөгөөд уг шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл шүүхэд гомдлоо гаргаж болно.

Ес. Гэрээний хавсралт

- 9.1. Гэрээнд хавсралтаар хавсаргасан дөр дурдсан зүйлүүд нь гэрээний салшгүй хэсэг болно. Үүнд:
 - 9.1.1. Хантагчийн тусгай зөвшөөрлийн хуульбар;
 - 9.1.2. Талуудын улсын бүртгэлийн гэрээлгээний хуульбар;
 - 9.1.3. Талуудыг тохиолж гэрээ байгуулах этгээдийн бичиг баримтын хуульбар, хэрэг Гүйцэтгэх захирлаас өөр этгээд байгаа тохиоллолд итгэмжлэх.

Арав. Бусад зүйл

- 10.1. Энэхүү гэрээ нь Хантагч, Хэрэглэгч байгууллагуудын эрх бүхий албан тушаалтны баталсан өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болох бөгөөд гэрээг 2 хувь үйлдэн талууд тус бүр 1, 1 хувийг халгана.
- 10.2. Талууд энэхүү гэрээнд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж болно. Гэрээний нэмэлт, өөрчлөлт нь зөвхөн бичгээр хийгдэж талуудын эрх бүхий албан тушаалтны баталснаар хүчин төгөлдөр болно.

ГЭРЭЭ БАЙГУУЛСАН:

ХАНГАГЧИЙГ ТОЛООЛЖ

“ХАНГИН ПУЛШИГАТ”-ын
МЭМБЕР
ХАНГИН ПУЛШИГАТ
Утас: 80828272

ХЭРЭГЛЭГЧИЙГ ТОЛООЛЖ

РОЯЛ-АССЕТ ХХК
АН ГЕНДЕЛ
Утас: 80821918, 80058929

7. энгийн хог хаягдлын гэрээ

БАТЛАВ: ХАНБОГД СУМЫН ЗАСАГ
ДАРГА ХНЭХИЙТ

БАТЛАВ: РОЯЛЬ АССЕТ ХХК-ИЙН
ГҮЙЦЭТГЭХ ЗАХИРАЛ
AN GENDE

ХОГ ХАЯГДЛЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА ЭРХЛЭХ ГЭРЭЭ

2023 оны 04 сарын 05 өдөр № 2023/45 Ханбогд сум

Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол улсын Хог хаягдлын тухай хууль, Эрүүл ахуйн тухай хууль, Өмнөговь аймгийн иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын 2019 оны дугаар 9/8 тогтоол Өмнөговь аймгийн Засаг даргын 2019 оны А/1354 захирамж үндэслэн нэг талаас Ханбогд сумыг Засаг даргын тамгын газар төлөөлж аялал жуулчлал, орон нутаг хариуцсан байгаль хамгаалагч Т.Насандэмбэрэл, нөгөө талаас 4601008311 нэгж талбарын дугаартай 13 га-д гаалийн хяналтын талбайн төсөл хэрэгжүүлж байгаа 5518636 регистрийн дугаартай Рояль ассет ХХК-ийг төлөөлж Гүйцэтгэх захирал ажилтай AN GENDE нар /хамтад нь талууд гэх/ харилцан тохиролцож энэхүү гэрээг байгуулав.

НЭГ. НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

Энэхүү гэрээгээр энгийн хог хаягдлыг цэвэрлэх, ангилах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах, устгах, булшлах үйл ажиллагаатай холбоотой харилцааг зохицуулна.

Энэхүү гэрээ нь 2023 оны 03 дугаар сарын 01-ны өдрөөс эхлэн 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийг дуустал хүчин төгөлдөр байна.

1.1. Гэрээний бүрдэл: Гэрээний хавсралт
1.2. Хамрах хүрээ: Ханбогд сумын нутаг дэвсгэр

ХОЁР. ХАНБОГД СУМЫН ЗАСАГ ДАРГЫН ТАМГЫН ГАЗРЫН ЭРХ, ҮҮРЭГ

2.1. Гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлэхийг шаардах
2.2. Хог хаягдлын талаар мэргэжил арга зүйн туслалцаа, зөвлөгөө өгөх.
2.3. Хог хаягдлын түр цэгийг зөвшөөрөл олгох
2.4. Хог хаягдлын түр цэгт хог булшлахгүй, ил задгай хаяхгүй байхад хяналт тавих.
2.5. Эзэмшил газар, лицензийн талбай, кемп, ажилчдын суурин орчны хог хаягдал, цас мөсийг цэвэрлүүлэх, тухайн байгууллагын үйл ажиллагаанаас үүссэн хог хаягдлыг цэвэрлүүлэх.
2.6. Зориулалтын бус газар хог хаягдал зөвшөөрөлгүй хаясан, булшилсан, нуун дарагдуулсан тохиолдолд хууль тогтоомжийн дагуу хариуцлага тооцох.
2.7. Хог хаягдал үүсгэсний төлбөрийг төлүүлэх, төлбөр хийх хугацааг тохиролцон төлбөрийн баримт үүсгэн өгөх.
2.8. Бусад хог хаягдал хаях цэгийг тогтоож, тус цэгийг тохижилт арчилгаанд оролцох хуваарь гаргаж өгөх.

8. Цахилгаан эрчим хүчээр хангах гэрээ

ХАРИЛЦАХ СУВГУУД:

- Хэрэглэгчдэд үйлчлэх төвийн лавлах 70533940, 89553029
- Диспетчер техникч 70533029, 89533029, 99533029
- Веб сайт: www.obtsts.mn
- “Хэрэглэгчдэд үйлчлэх төв”-р үйлчлүүлэх
- Албан бичиг, хувийн санал хүсэлт, гар өргөдөл

obtsts.mn
(хялмт хийх)

Хэрэглэгчийн онлайн систем:

<http://customer.obtsts.mn>
 Холбоос хаягаар хандан “Хэрэглэгчийн онлайн систем”-д нэвтрэнэ үү. Нэвтрэх хэсэгт тоолуурын код, нууц үг хэсэгт мессаж очдог утасны дугаараа бичиж нэвтрэн төлбөрийн мэдээлэл, ЦЭХ-ийн хэрэглээ, гэрээний мэдээлэл, төлбөрийн нэхэмжлэвэ дэлгэрэнгүй байдлаар утас болонмжтой юм.

Батлам: “БЕЛТС” ТӨХ-ийн
Гүйцэтгэгч/Бичигч:
[Signature] Л.Харгалсайхан
ЦАХИЛГААН ЭРЧИМ ХҮЧЭЭР ХАРИЛЦАХ ГЭРЭЭ

Батлам:
[Signature]
ROYAL ASSET
Co., Ltd
ХАРИЛЦАХ СУВГУУД

ГЭРЭЭНИЙ ЗОРИУЛГ: Эрчим хүний хэрэгслэлийн хяналтын талбайн харилцааг зохицуулах, эрчим хүчээр хангах, харилцааны харилцааг зохицуулах зорилго.

Энэхүү гэрээг цаашид “гэрээ” гэж Монгол улсын “Эрчим хүч”, “Эрчим хүчий тухай хууль”, “Цахилгаан эрчим хүч хэрэглэх дүрэм”, “Аж ауйн хэрэгслэлийн дүрэм” зэргийг үндэслэн 2016 оны 05 сарын 07 - 08 өдрийн хуралтай дэр дурдсан нөхцөлбичгээр харилцан тохиролцож байгуулав.

НЭГ, НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

- 1.1 Цахилгаантай “Цахилгаан эрчим хүчээр хангах гэрээ” байгуулах хуулийн этгээд нь цахилгаан шуудан сүлжээнд холбогдох төмөрний цахилгаан, цахилгаан эрчим хүчний төлбөрийн үлдэгдэлгүй, харилцан мэдээллийн сангийн бүрдүүлэлт хийгдсэн байна.
- 1.2 Энэхүү гэрээг эргэ, хуулийн этгээдийн эзэмшлэгч байгуулна. Эзэмшлэгчийн өмнөх нотарлагаар баталгаажсан итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч байуулж болно.
- 1.3 Төлбөр тооцооны эргэл, сөрөгтэй холбоотой өмнөх жуураар эзэмшлэгч, итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч нар адил эрх, үүрэг хүлээнэ.
- 1.4 Энэхүү гэрээгээр нэг талаас Цахилгаан эрчим хүч хэрэглэх “ЦЭХ”-ийн дагуу Харилцааны цахилгаан эрчим хүч хэрэглэх “ЦЭХ”-ийн дагуу хангах, нөгөө талаас Харилцаагч нь цахилгаан эрчим хүч хэрэглэсний төлбөрийг гэрээнд заасан хугацаанд төлөх, энэхүү гэрээ болон дэр дурдсан хууль зүйн асуудлыг дагаж мөрдөн үүргийг тус тус хүлээнэ.
- 1.5 Энэхүү гэрээг 2 хуви, үйлдэх, хангах, харилцан нэгд байгууллагын баталгаат гарын үсэг зэрэг, тэмдэг тэмдэг дараах эрчим хүчээр болж талуудад хариуцуулах ба хуви тус бүр хууль зүйн хууль адил хүчинтэй байна.
- 1.6 Хавсралтууд нь энэхүү гэрээний талзугий нэг хэсэг байна. Үүнд:
 - 1.6.1 Хавсралт № 01 Байгууллагын улсын бүртгэлийн гэрчилгээний нотарлагаар баталгаажуулсан хуульбар
 - 1.6.2 Хавсралт № 02 Байгууллагын худрмалын ирээний үнэмлэхийн нотарлагаар баталгаажуулсан хуульбар
 - 1.6.3 Хавсралт № 03 Газрын харилцаа, хөрөнгийн харилцааны хуульбар
 - 1.6.4 Хавсралт № 04 Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээний хуульбар

10.6.6 Гэрээний 3.2.7 дахь зөвшөөр дотроо холбогдох эргэ хэмжээг аваагүйгээс үүсэх өмнөх хариуцаагчид зөвшөөр төл хүлээнэгүй.

ЕС, МАРГААН ШИЙДВЭРЛЭЛЭХ

- 3.1 Хангалц, харилцаагч талуудын хооронд гэрээнд цахилгаан эрчим хүчний хангамж, хэрэглээ, үнэ тариф, төлбөр тооцоотой холбогдсон маргаантай асуудлыг харилцан тохиролцож шийдвэрлэнэ.
- 3.2 Харилцан зөвшөөрч цаашид үйлдэх үүрэг Эрчим хүчний зохицуулах хороонд асуудлаар тавьж шийдвэрлүүлнэ.
- 3.3 Эрчим хүчийг зохицуулах хорооны шийдвэрийг эс эхнээрөөл асуулах тохиролцож гаргах болно.

АРАВ, ГЭРЭЭГ ДҮГНЭХ, ВӨРЧЛӨХ, ЦУЦЛАХ

- 10.1 Хангалц, харилцаагч талууд жил бүрийн 1-р сарын 2-ноос 2-р сарын 25-ны хооронд гэрээг дүгнэн цахилгаан эрчим хүчийг тооцоог баталгаажуулж гэрээнд сунгалт хийнэ.
- 10.2 Гэрээний хууль дагуу дууссаны нэг сарын өмнө талууд гэрээ цуцлах санал гаргаагүй болон харилцаагч төлбөрийн эргэлтгүй байвал гэрээг анх заасан хугацаагаар дахин нэг удаа сунгалтанд тооцно.
- 10.3 Хангалц, харилцаагч талууд харилцан тохиролцож гэрээнд өөрчлөлт оруулж болж биеийн өмнөх өөрчлөлтийг бичгээр үйлдэх гэрээнд заасарлана.
- 10.4 Харилцаагч цахилгаан эрчим хүчийг хэрэглэхний замнаагд өөрчлөлт оруулах тохиолдолд нэг сарын өмнө хангалцид урьдчилан бичгээр мэдэгдэнэ.
- 10.5 Аж нэг талын саналдлагаар эхлэл харилцаагч гэрээний үүрэг зөвшөөр, хангалцны төвшин шаардлагыг биелүүлэхгүй тохиолдолд цахилгаан эрчим хүчээр хангах гэрээг цуцлах болно.
- 10.6 Цахилгаан эрчим хүчийг зүй бусаар ашигласан эргэлтийн улмаас цахилгаан эрчим хүчээр хангах гэрээг цуцлах үүрэг дараахь эргэ хэмжээг хангана гана.
 - 10.6.1 Төлбөрөө төлөөгүйн улмаас цахилгаан эрчим хүчийг тудгалуулсан харилцаагч дур мэдэн цахилгаан хангамжийг сэргээсэн бол дахин тудгалуулна. Харилцаагчийн харгалзсан цахилгаан эрчим хүчэнд нөхөн бичигт хийнэ. Дахин тудгалуулсан тооцоог үйлчлэхийн хуурамчийн хангалц нэхэмжлэн харилцаагчид тусуулна.
 - 10.6.2 Цахилгаан эрчим хүчийн хангамжийг тудгалуулснаас хойш 14 хоногийн дотор төлбөрөө төлөөгүй харилцаагчид шуудад шилжүүлэх тухай мэдэгдэл хүргэнэ.
 - 10.6.3 Шуудад шилжүүлэх мэдэгдэл хүргэгдсэнээс хойш 3 хоногийн дараа хангалц шуудад нэхэмжлэн гаргаж эргэлт биеийн шийдвэрийг биелүүлэхгүй бол харилцаагчийг байгуулсан цахилгаан эрчим хүчээр хангах гэрээг цуцлана.
 - 10.6.4 Гэрээ цуцлагдсан харилцаагч хангалцны эзэмшлэгийн тооцооны хэмжээг харгалзсан бол тооцооны хэмжээг харилцаагчид хурааж авах.

10.7 Гэрээг нэгд эрх үйлдэх харилцаагч, хангалц талууд гарын үсэг зэрэг, тэмдэг дараа баталгаажуулах ба хуви тус бүр хүчин төгөлдөр байна.

ГЭРЭЭ БАЙГУУЛСАН:

<p>Хангалцгүй төлөөлөгч: “БЕЛТС” ТӨХ-ийн ХҮТ-ийн дарга: <i>[Signature]</i> Хууль зүйн зөвлөх: <i>[Signature]</i> ХҮТ-ийн <i>[Signature]</i> амжилтан.</p> <p>Харилцах утас: 70533940</p>	<p>Харилцаагчийн төлөөлөгч: Байгууллага, ААН, Үйлдвэр, нэр: <i>[Signature]</i> Ажил, төлбөр хариуцаагч: ROYAL ASSET Co., Ltd Нэг сарын үсэг: <i>[Signature]</i> Харилцах утас: 70533940 89553029</p>
--	--

Гүйцэтгэсэн: “Эхмонголын байгаль” ХХК

45